EESTI RAKENDUSLINGVISTIKA ÜHING
ESTONIAN ASSOCIATION OF APPLIED LINGUISTICS

18. rakenduslingvistika kevadkonverents

EESTI KEELE AASTA: RAKENDUSLINGVISTIKA VAATENURK

25.-26. aprill 2019, Tallinn

TEESID
ABSTRACTS

EAAL 18th Annual Conference

YEAR OF ESTONIAN: PERSPECTIVE OF APPLIED LINGUISTICS

April 25-26, 2019, Tallinn, Estonia

Sisukord

KUTSUTUD ETTEKANDED / KEYNOTE TALKS 5
If classroom emotions were music, teachers would be conductors and learners would be members of the orchestra
Prof. Jean-Marc Dewaele (Department of Applied Linguistics and Communication, Birkbeck, University of London) 5
Lexicography in natural language processing – is it useful?
Prof. Bolette Sandford Pedersen (Department of Nordic Studies and Linguistics, University of Copenhagen) 5
Eesti keeled globaalsel ajastul
dr Kristiina Praakli (Eesti ja üldkeeleteaduse instituut, Tartu Ülikool) 6
ÜLDSEKTSIOON / GENERAL SESSION 7
Keeleoskustasemed: funktsionaalsest kirjeldusest lingvistilise mudelini
Kais Allkivi-Metsoja (Tallinna Ülikool) 7
Pilguheit baltisaksa sõnaraamatu andmebaasi
Anne Arold (Tallinna Ülikool) 7
Tekstikeskne keeleõpetus kirjaoskuse kontekstis
Merilin Aruvee (Tallinna Ülikool) 8
Õppides „üht maailma raskeimat keelt“. Uussisserändajate eesti keele omandamise kogemusi
Kristiina Bernhardt (Tallinna Ülikool) 9
Käsiraamat eesti kirjalikust õppijakeelest – kellele ja milleks?
Pille Eslon (Tallinna Ülikool), Annekatrin Kaivapalu (Turu Ülikool/Tallinna Ülikool), Mare Kitsnik (Tartu Ülikool), Kais Allkivi-Metsoja (Tallinna Ülikool), Olga Gaitšenja (Tallinna Ülikool) 9
Erialakeele tõhusus sõjandusterminoloogia näitel
Reet Hendrikson (Kaitseväe Akadeemia) 10
Ülevaade sõnaraamatutööst Euroopas: tegelikkus ja vajadused
Jelena Kallas, Margit Langemets (Eesti Keele Instituut) 10
Eesti keele oskuse osatähtsusest noorte väliseestlaste identiteediloomes
Birute Klaas-Lang, Reti Könninge (Tallinna Ülikool) 11
Sageduse roll eesti keele morfosüntaktiliste alternatsioonide vastuvõetavuse hindamisel / The role of frequency in the acceptability of Estonian morphosyntactic alternations
Jane Klavan, Ann Veismann (University of Tartu) 11
Poolspontaanse kõne morfosüntaksi uurimine automaatse transkriptsiooni põhjal ja võrdlus kirjaliku keelega
Jane Klavan (Tartu Ülikool), Arvi Tavast (Eesti Keele Instituut), Tanel Alumäe (TalTech) 13
Venekeelsete tänavanimede „tõlkimisest“ eesti keelde
Sirje Kupp-Sazonov, Oksana Palikova (Tartu Ülikool) 14
Estonia Found in Translation: A Journey through the Whys and the Hows, not Forgetting Fun [= Tõlkes leitud Eesti. Miks, kust ja kuidas teda otsida?]
Ülle Leis (Conference interpreter, trainer and columnist) 15
Kindlasti vist jään edasi elama oma väiksesse korterisse linna ääres. Subjektiivsusest ja intersubjektiivsusest eri tekstiliikides partiklite näitel
Helle Metslang (Tartu Ülikool), Külli Habicht (Tartu Ülikool), Tiit Hennoste (Tartu Ülikool), Külli Prillop (Tartu Ülikool), Andriela Rääbis (Tartu Ülikool), Kirsi Laanesoo (Tartu Ülikool), David Ogren, Liina Pärismaa, Elen Pärt, Carl Eric Simmul 15
Sõnaliik leksikograafi laual

Geda Paulsen, Ene Vainik, Maria Tuulik, Ahti Lohk (Eesti Keele Instituut) 16
Kas korpuse andmete põhjal saab öelda, mitu tähendust sõnal on?
Aimi Pikksaar (Tartu Ülikool) 18
Õpik emakeele ja kirjanduse tunnis
Helin Puksand (Tartu Ülikool) 18
POSTER: Haldusakt – kas allumatu muutustele ja muudatustele?
Riina Reinsalu (Eesti Keele Instituut, Tartu Ülikool) 19
Õigusterminid ja autonoomsed mõisted
Merike Ristikivi (Tartu Ülikool) 19
Eesti keele riigieksamitööde 2013–2016 lugemisülesannete analüüs
Kadri Sõrmus, Maigi Vija, Kersti Lepajõe (Tartu Ülikool) 20
Tõlkimisprotsessi uurimisest Eestis
Marju Taukar (Tallinna Ülikool / Sisekaitseakadeemia) 20
Üks vähetuntud parameeter eesti ortograafias
Arvi Tavast (Eesti Keele Instituut) 21
Aspektverbide heterogeensusest
Natalia Vaiss (Eesti Keele Instituut / Tallinna Ülikool) 22
Vaade keeleandmestikele ja -tehnoloogiale: EKRK ja CLARIN abiks teadlasele
Kadri Vider (Tartu Ülikool), Olga Gerassimenko (Tartu Ülikool), Neeme Kahusk (Eesti Keeleressursside Keskus) 23
SOTSIOLINGVISTIKA TÖÖTUBA / WORKSHOP ON SOCIOLINGUISTICS.....24
Estonian Tatars' family language policy
Maria Iqbal (Estonia, Tallinn) 24
Picture of London: linguistic behavior of Lithuanian emigrants
Kristina Jakaitė-Bulbukienė (Vilnius University) 24
Everything Starts with a Title
Ligita Judickaitė-Pašvenskienė (University of Applied Sciences, Lithuania) 25
Comparing linguistic landscapes of Tallinn and Vilnius
Marleen Kedars, Anna Verschik (Tallinn University) 26
Formulaic or not? A usage-based analysis of code-copying in Estonian-English-Japanese Facebook communications
Geidi Kilp (Tallinn University) 26
How Russian-speaking teachers adapt to Estonian-medium schools
Birute Klaas-Lang, Kadri Koreinik (Tartu Ülikool) 27
Intercultural communication experiences of Tallinn University students from the African continent
Olivia Oseremi Jagbojo, Anastassia Zabrodskaja (Tallinn University) 28
Linguistic Landscape in the Context of Learning Foreign Languages
Maris Saagpakk, Merilyn Meristo (Tallinn University) 28
Ethnic identity construction among Lithuanians in the UK
Eglė Vaisėtaitė (Vilnius University) 29
Identity and Experiences of Muslim Hijab-Wearing Women in Estonia
Syeda Reema Zakir, Anastassia Zabrodskaja (Tallinn University) 29
Simplification of linguistic reality through the stereotyping of language groups: the case of Ukraine
Olga Zvyeryeva (V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine), Ad Backus (Tilburg Universtity, Netherlands) 30
A comparative study of olfactory words in Estonian and German
Karin Zurbuchen (Tallinn University) 31

L2 TÖÖTUBA / WORKSHOP ON SLA 32
Pseudosõnade kasutus keelepuude märkamisel kakskeelsel lapsel
Merit Hallap, Marika Padrik (University of Tartu) 32
Mängustatud õppetegevuste mõju üheksanda klassi õpilaste eesti keele kui teise keele õpimotivatsioonile
Pirgita-Maarja Hallas (Tartu Ülikool) 32
Keeleteadlikkuse roll keeltevahelise sarnasuse tunnetamisel
Annekatrin Kaivapalu (Turu Ülikool/Tallinna Ülikool), Maisa Martin (Jyväskylä Ülikool) 33
Kas eesti keele kui teise keele õppimine koolis saab olla aktiivne, loogiline ja lõbus?
Mare Kitsnik (University of Tartu) 33
Rõhk ja lõdvestus – kontrastiiv-dünaamilise häältdusõppe vähenähtavad nurgakivid
Einar Kraut (vabakutseline kõne- ja häältdusõpetaja) 34
Mobiilirakendus hispaania emakeelega eesti keele õppijatele vokaalide häälduse ja taju treenimiseks
Katrin Leppik (Tartu Ülikool) 35
Vene aktsendi akustilistest tunnustest eesti keeles
Anton Malmi (Tartu Ülikool) 36
Uurija otsib vereplekki, verepleki või vereplekk? Digimäng sihitise õppimiseks
Helena Metslang (Tartu Ülikool), Edvin Aedma (Interactive Fate OÜ), Toomas Laasik (Interactive Fate OÜ), Levar Lõhmus (Interactive Fate OÜ), Natalia Vaiss (Eesti Keele Instituut), Helle Metslang (Tartu Ülikool), David Ogren (Tartu Ülikool), Raili Pool (Tartu Ülikool) 36
Huvitavad ja kasulikud õppetegevused eesti keele kui teise keele tundides 11. klassi õpilaste hinnangul
Hiie Rüütel (Tallinna Ülikool) 37
Conceiving a curriculum for South Estonian as a Foreign Language / for Specific Purposes
Tobias Weber (Ludwig Maximilian University of Munich) 38

LASTEKEELE TÖÖTUBA / WORKSHOP ON CHILD LANGUAGE 39
Learning an artificial morphological rule in Estonian: some preliminary results
Reili Argus, Eveli Makko (Tallinn University) 39
POSTER: Public awareness of childhood language impairment in Estonia
Reili Argus (Tallinn University), Virve-Anneli Vihman (University of Tartu), Andra Kütt (Tallinn University) 39
Acquisition of noun derivation in Estonian and Russian: factors of productivity and frequency under examination
Viktoria Kazakovskaya, Reili Argus (Tallinn University) 40
Directive speech acts in child directed speech of children (aged 6-7) acquiring Estonian as a native language, their connection with mother's education and influence to the child vocabulary
Andra Kütt (Tallinn University) 41
Derivational morphology in Finnish child language
Klaus Laalo (Tampere University) 41
POSTER: Speech and language therapy in practice and context: Survey results
Virve Vihman (University of Tartu), Reili Argus (Tallinn University), Merit Hallap (University of Tartu), Andra Kütt (Tallinn University) 42

KUTSUTUD ETTEKANDED / KEYNOTE TALKS

If classroom emotions were music, teachers would be conductors and learners would be members of the orchestra

Prof. Jean-Marc Dewaele (Department of Applied Linguistics and Communication, Birkbeck, University of London)

Recent research has shown that learner emotions, both negative and positive, are the fuel for foreign language learning and teaching and they are linked to both learner-internal and learner-external factors (Dewaele et al., 2018, 2019). Emotions are at the heart of learner and teacher engagement and they can fluctuate wildly over different time scales (Gkonou, Dewaele & King, to appear). Teachers have to be able to handle their own emotions and to feel the emotional temperature in the class in order to create an environment where linguistic experimentation and play is possible. As such, the teacher plays the role of the discrete but emotionally and linguistically competent conductor helping learners to sharpen their linguistic and communicative skills in the foreign language (Dewaele, Mercer & Gkonou, 2018).

References

Dewaele, J.-M., Franco Magdalena, A. & Saito, K. (2019) The effect of perception of teacher characteristics on Spanish EFL Learners' Anxiety and Enjoyment. *The Modern Language Journal*, 103(2), Doi: 10.1111/modl.12555

Dewaele, J.-M., Mercer, S. & Gkonou, C. (2018) Do ESL/EFL teachers´ emotional intelligence, teaching experience, proficiency and gender, affect their classroom practice? In J. de Dios Martínez Agudo (Ed.), *Emotions in Second Language Teaching*. Berlin: Springer.

Dewaele, J.-M., Witney, J., Saito, K. & Dewaele, L. (2018) Foreign language enjoyment and anxiety in the FL classroom: the effect of teacher and learner variables. *Language Teaching Research*, 22(6), 676–697.

Gkonou, C., Dewaele, J.-M & King, J. (to appear) *Language Teaching: An Emotional Rollercoaster.* Bristol: Multilingual Matters.

Lexicography in natural language processing – is it useful?

Prof. Bolette Sandford Pedersen (Department of Nordic Studies and Linguistics, University of Copenhagen)

In my talk I will argue why I see lexicographical knowledge as crucial for the development of intelligent language technology, i.e. technology that deals with language in a nuanced and culturally founded way. I will present an overview of some of the developments and acknowledgements that we have achieved through a number of cooperative projects at The University of Copenhagen (Center for Language Technology) and The Danish Society for Language and Literature. Main achievements encompass a number of interlinked Danish language technology resources that rely on the same semantic descriptions and on the same sense inventory as our medium-sized dictionary of Danish, Den Danske Ordbog.

I will further present some of the main lines of the ELEXIS project and exemplify why I see an importance in complying with international standards in future lexicography.

Eesti keeled globaalsel ajastul

dr Kristiina Praakli (Eesti ja üldkeeleteaduse instituut, Tartu Ülikool)

Keelelise variatiivsuse kõige otsesemaks kujundajaks praegusel üleilmastumise ajajärgul on eri motiividest johtuv riigipiire ületav ränne (Blommaert 2010). Nii on ka Eesti keeleökoloogiline keskkond iseseisvumise taastamise järel emakeelte lõikes oluliselt mitmekesistunud. Võrreldes eelmiste rahvaloendustega, mil eri emakeeli loendati vastavalt 109 (REL 2000) ja 157 (REL 2011), räägivad Eesti elanikud 2019. aastal ema-keelena rohkem kui 211 keelt (statistikaameti andmebaas 2019).

Kuigi keelekeskkond tervikuna on kõnelejate päritolugeograafia tõttu emakeeltelt mitmekesisem kui eales, tähendab see emakeelerühmade lõikes isesuguseid arenguid. Kui mõnede keelte (nt vene, valgevene) puhul on emakeelena kõnelejate arv viimastel kümnenditel vähenenud, siis teiste, valdavalt iseseisvumise järgselt Eestisse saabunud nn uussisserändajate emakeelte (nt inglise, hispaania, itaalia) kõnelejate arv jällegi tõusnud (Koreinik ja Tender 2013; Puur jt 2016; Praakli 2016/2017). Üleilmastumisest annab märku mitmete sadade miljonite kõnelejatega keelte (nt araabia, bengali, hiina, hindi) jõudmine Eesti eri keelekeskkondadesse: valdavalt Harju ja Tartu maakonda ning nende keskustesse: juba paljukeelsesse pealinna ning Lõuna-Eesti tõmbekeskusesse, üha rahvusvahelistuvama alma materiga Tartusse. Kuigi nende keelte emakeelena kõnelejaskond on väike, markeerivad need muutused ikkagi keeleruumi teisenemist ja uusi kontakte eesti keelega.

Ühe või teise keele kõneleja jõudmine uude keeleruumi tähendab ennekõike uusi kohtumisi ja kontaktvälju kohalike keelte kõnelejatega ning ühes sellega uusi keelepraktikaid, mis avalduvad paljudes suhtluskohtades: peredes, koolis, töökollektiivides, naabrus- ja kogukondades ning virtuaalses ruumis. Uutest kontaktidest annab aimu ka koha enda muutumine (vrd Blommaert 2010: 28–102): kõige nähtavamalt ning kuuldavamalt näiteks linnaruumis kas vahetu inimsuhtluse või ruumi visuaalsete või heliliste elementide (ärisildid, reklaamid, muusika) vahendusel. Ühes sellega tõstatuvad keelelise teadlikkuse, keelehoiakute ja -prestiiži, nagu ka keelte oskuse ja õppimise (sh kohalike keelte) küsimused laiemas mõttes. Keeleuurijatele pakub üleilmastumise kontekst uusi väljakutseid üha mitmekeelestuva suhtluse, selle keelepraktikate, aga ka eri keelenähtuste uurimisel ning uurimistulemuste vahendamisel avalikkusele.

Ettekandes võtan detailsemalt vaatuse alla emakeelte arvu mitmekesistumise viimasel kümnendil. Põhirõhk lasub Tallinna ja Tartu linna keelelisel portreel. Toetun 2011. a rahva ja eluruumide loenduse ning statistikaameti ja rahvastikuregistri (2019) andmetele. Andmete tõlgendamist kitsendab asjaolu, et nendes ei kajastu kunagi kõik keeleruumis viibijad (nt võõrtöölised, pendelrändajad).

Allikad

Blommaert, Jan 2010. Sociolinguistics of Globalization. Cambridge Approaches to Language Contact. Cambridge: Cambridge University Press.

Koreinik, Kadri, Tender, Tõnu 2013. Eesti keeltest rahvaloendustel. – Emakeele Seltsi aastaraamat 59, 77–102.

Praakli, Kristiina 2016/2017. Muutused eesti kogukondades ja eesti keele oskus. – Inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastul. Eesti Koostöö Kogu.

Puur, Allan, Rahnu, Leen, Valge, Jaak 2016. Eesti keel sisserändetuules. Demograafiline tagasivaade 1989–2011 ja edasipilk. – Keel ja Kirjandus 4, 268–280; Keel ja Kirjandus 5, 354–372.

REL 2000=2000. aasta rahva- ja eluruumide loendus. Faktiline ja alaline rahvastik, rahvastiku paiknemine, soo- ja vanuskoosseis. Statistikaamet.

REL 2011=Rahva- ja eluruumide loendus 2011. Eesti Statistika. Statistika andmebaas: http://andmebaas.stat.ee/?lang=et

ÜLDSEKTSIOON / GENERAL SESSION

Keeleoskustasemed: funktsionaalsest kirjeldusest lingvistilise mudelini

Kais Allkivi-Metsoja (Tallinna Ülikool)

Tõhus eesti keele õpetamine Eesti muukeelsetele elanikele on üks meie keele kestlikkuse võtmetegureid ning riigikeele oskus mõjutab oluliselt ühiskonnas toimetulekut. Saavutatud keeletasemest sõltuvad tööle kandideerimine, eesti keeles kõrghariduse saamine ja kodakondsuse taotlemine. Riiklikud keele-, haridus- ja lõimumisarengukavad tõstavad esile vajadust arendada paindlikke võimalusi eesti keele e-õppeks ja keeleoskuse kontrollimiseks.

Eesti keele kui sihtkeele õppekavu ja keeleeksameid aitaks viia Euroopa Nõukogu keeleoskustasemetega (A1–C2) paremasse vastavusse ning e-õppevara (sh leksikonid ja veebipõhised testid) loomist soodustaks see, kui siduda Euroopa keeleõppe raamdokumendi funktsionaalsed, keelest sõltumatud tasemekirjeldused keelespetsiifiliste lingvistiliste kirjeldustega. Kuigi eesti keeles on vaadeldud keeletasemete mõningaid lingvistilisi aspekte, puudub terviklik ülevaade, millised leksikaalgrammatilised tunnused markeerivad jõudmist ühelt tasemelt järgmisele.

Ettekandes tutvustan uurimust, mille eesmärk on koostada õppijate loovkirjutiste põhjal keeleoskustasemete lingvistilis-statistilised mudelid, ning näitlikustan tekstisõnu ja sõnajärjendeid morfoloogilise ja süntaktilise sarnasuse alusel rühmitava rakenduse Klastrileidja potentsiaali keeletasemete mudeldamisel. Keeleaines pärineb TLÜ õppijakeele korpusest (EVKK).

Tegusõnaalgulistel sõnanelikutel e tegusõnale järgneval lähikontekstil põhinev C1-taseme esseede ja emakeelekõnelejate arvamuslugude võrdlus on esile toonud markerid, mis võivad eristada ka C1 jt keeletasemeid. Nt kasutab vilunud õppija sagedamini tegusõna eitusvorme, kindlat kõneviisi ja lihtminevikku ning tegusõna järel sihitist ja öeldistäidet, harvemini tingivat kõneviisi, tegusõna käändelisi vorme, olevikku ja mineviku liitaegu.

A2–C1-taseme unigrammide e üksiksõnade morfosüntaktiline analüüs näitab, et lingvistilisi tunnuseid saab liigitada selle järgi, milliseid tasemeid need statistiliselt olulisel määral eristavad:

- A2 → B1 → B2 → C1 (nt üldnimeline nimisõna ainsuse nimetavas harveneb);
- A2 → B1 → B2 (nt eitus ja alistavad sidesõnad sagenevad);
- A2 → B1 ja B2 → C1 (nt kaassõnad sagenevad, asesõnad harvenevad);
- B1 → B2 → C1 (nt omadussõna algvõrre ainsuse nimetavas harveneb);
- A2 → B1 (nt nimisõna ainsuse omastavas sageneb);
- B1 → B2 (nt lihtmineviku ainsuse 3. pöörde i-vorm (nt *jäi*) sageneb);
- B2 → C1 (nt määrsõnad harvenevad, ma-tegevusnimi sageneb);
- konstandid, mis tasemeid ei erista (nt rinnastav sidesõna).

Pilguheit baltisaksa sõnaraamatu andmebaasi

Anne Arold (Tallinna Ülikool)

Ettekanne tutvustab baltisaksa sõnaraamatu allikaid, sisu ja kavandatud kasutusvõimalusi. EELexi keskkonnas on teiste hulgas alates 2011. aastast registreeritud baltisaksa sõnastik, millele puudub aga veel avalik juurdepääs. Andmebaas sisaldab üle 43000 märksõna ning on loodud Tartu Ülikooli germanistika osakonna, Eesti Keele Instituudi, Marburgis asuva

Herderi Instituudi arhiivi koostöös. Sõnaraamatu algmaterjaliks on Herderi Instituudis säilitatav baltisaksa sõnavara sedelkartoteek, mis sisaldab ca 65 000 sõnasedelit. Kartoteegi digitaliseerimisega tehti algust 2009. aastal. Samal ajal asuti välja töötama ka artiklite struktuuri ning alustati märksõnade registri ning allikaloendite koostamist. Allikatekstide sisestamisega sai alustada 2014. aastal. 2017. aasta sügiseks oli kogu kartoteek EELexi sisestatud ning praegu on käsil artiklite toimetamine.

Andmebaasi loomisel peeti silmas võimalikult laia kasutajaskonda alates keeleteadlastest ning lõpetades uudishimulike sõnaraamaturänduritega. Ettekande autor on sõnaraamatu sisu erinevaid tahke tutvustanud järgmistes ettekannetes:

- Deutschbaltisch-deutsch-lettisch-estnisches Wörterbuch: Streiflichter auf den aktuellen Bearbeitungsstand (Ettekanne Tartu Ülikoolis baltisaksa keelt käsitleval seminaril 25.11.2016).
- Deutschbaltisches Wörterbuch – aufgewacht aus dem Dornröschenschlaf? (Ettekanne konverentsil „Bridging Languages and Cultures“ Ventspilsis 14.-15.09.2017; artikkel ilmumas).
- Jedes Wasser hat seine Quelle, jeder Baum seine Wurzel. Einblick in die Quellen des deutschbaltischen Wörterbuchs (Ettekanne Läti Keele Instituudi, Läti Ülikooli ja Ventspilsi Ülikooli konverentsil „Jānis Zēvers / Johann Sehwers – 150“ Riias 2.02.2018; artikkel ilmumas).
- Benennungen für Winterfahrzeuge im deutschbaltischen Wörterbuch (Ettekanne konverentsil “Sprach- und Kulturkontakte im Ostseeraum” Riias 20.–22.09.2018).

Tagasiside on olnud innustav ja pakkunud võimalusi olla abiks üksikute sõnade tähenduse, etümoloogia ja kasutatavuse selgitamisel. Samas tuleb tõdeda, et paljudele küsimustele tuleb siiski ka tulevikus huvilisel endal leida vastus allikatekstide uurimise ja võrdlemise teel, kuna võimalus kaasata selle tänaseks hääbunud keelevarieteedi tegelikke tundjaid tähendusnüansside täpsustamisse on üliväike. Ometi säästab andmebaas eeldatavalt uurija vaeva ka praegusel kujul, pakkudes võimaluse leida varasemaid käsitlusi ja keelejuhtidelt kogutud informatsiooni teatud sõna kohta üheainsa päringuga.

Tekstikeskne keeleõpetus kirjaoskuse kontekstis

Merilin Aruvee (Tallinna Ülikool)

Kirjaoskuse eest vastutab peamiselt tekstikeskne emakeeleõpetus, kuid üldpädevusena peab suhtluspädevuse (ehk kirjaoskuse) tagama kogu kool tervikuna (Aruvee 2017). Käesolev uuring võttis vaatluse alla põhikooli eesti keele ja kirjanduse õpetajate ja praktikant-õpetajate tekstikasutuse tunnis. Uurimisküsimuseks on, millised on õpetaja tekstivalikud tunnis, ja kuivõrd tekstikesksed on kirjaoskuse õpetamise viisid (Kerge, 2010); kuidas avalduvad uued kirjaoskused (Lankshear ja Knobel 2018), ja millised kirjaoskuse õpetamise diskursused õpetamisel välja joonistuvad (Ivanič 2004; Krogh 2012). Uuringu eesmärgina tuuakse välja kokkupuutepunktid teiste ainetega, et saada teavet, kuidas võiks arendada eesti keele ja kirjanduse didaktikat, ning suhtluspädevust kui kogu kooli tagatavat üldpädevust.

Kvalitatiivuuring osutab, et tekstikesksus ehk tekstide kaudu arendatav metalingvistiline teadlikkus jääb kirjaoskuse arendamisel pigem kõrvale, samas aga joonistub välja emakeeleõpetuse interdistsiplinaarsus. Uuringust järeldatuna vajab arendamist koostöise keeleõppe metoodika: kirjaoskusõpetus tuleb tugevamalt esile tuua õpetajakoolituses, viia läbi täienduskoolitusi ning anda välja metoodilisi materjale, mis toetaks kirjaoskuse õpetamist kõigis õppeainetes.

Kirjandus

Aruvee, Merilin. 2017. Tekstikeskne keeleõpetus põhikoolis: Teoreetiline taust, vastutuse jagamine ja metoodika. Emakeele Seltsi aastaraamat 62 (2016), 9–37.

Ivanič, Roz. 2004. Discourses of writing and learning to write. Language and education, 18(3), 220–245.

Kerge, Kerge. 2010. Tekstikeskne keeleõpetus põhikoolis. M. Kadakas (Koost.), Põhikooli valdkonnaraamat „Eesti keel ja kirjandus". Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

Krogh, Ellen. 2012. Writing in the Literacy Era: Scandinavian Teachers' Notions of Writing in Mother Tongue Education. In I. Pereira, B. Doecke (Eds.), L1 – Educational Studies in Language and Literature, 12 (special issue). A Contribution to the Inescapability of Language, 1–28.

Lankshear, Colin, Knobel, Michele. 2018. Education and 'new literacies' in the middle years. Literacy Learning: The Middle Years, 26(2), 7–16.

Õppides „üht maailma raskeimat keelt". Uussisserändajate eesti keele omandamise kogemusi

Kristiina Bernhardt (Tallinna Ülikool)

Kui küsida inimeselt, kes alles hakkab eesti keelt õppima, mida ta eesti keele kohta teab, siis kuuleb sageli vastuseks, et eesti keeles on 14 (15, 16, 18) käänet ja et see on üks keerulisemaid keeli maailmas (maailmas raskuselt teine, kolmas, viies). Uurides keeleõppijate narratiive, keele omandamise ajal peetud päevikuid ja intervjuudes jutustatud lugusid, püüan teada saada, kuidas käib eesti keele õppimine täiskasvanueas päris algusest peale. Vaatlen keeleõppijat tema keskkonnas: kuidas mõjutab õppimist tema taust, muud keeled, igapäevaelu. Mis toetab ja takistab keeleõppijat? Kuidas põimuvad tema erinevad identiteedid?
Ettekande aluseks on kaks poolstruktureeritud intervjuud keeleõppijatega, kes on Eestisse elama asunud 3-4 aastat tagasi ja alustanud eesti keele õpet täiskasvanueas. Samuti uuritakse algtaseme keelekoolituse käigus peetud päevikuid. Empiirilisest materjalist otsitakse esilekerkivaid teemasid ja jälgitakse keeleõppija identiteedi konstrueerimist.
Tulemusi võrreldakse 2013.–14. aastal kogutud andmetega Tallinna ülikooli eesti keele kui teise keele õppijate keeleõppepäevikutest, et näha, kuidas mõjutab keele omandamist kontekst, õppijate varasemad kogemused, identiteet ja keelekeskkond.

Kirjandus

Pavlenko, A. 2007. Autobiographic Narratives as Data in Applied Linguistics. Applied Linguistics 28/2: 163–188.

Käsiraamat eesti kirjalikust õppijakeelest – kellele ja milleks?

Pille Eslon (Tallinna Ülikool), Annekatrin Kaivapalu (Turu Ülikool/Tallinna Ülikool), Mare Kitsnik (Tartu Ülikool), Kais Allkivi-Metsoja (Tallinna Ülikool), Olga Gaitšenja (Tallinna Ülikool)

Eesti õppijakeele ja eesti keele kui sihtkeele uurimine on viimastel aastatel märkimisväärselt edenenud. Siiski puudus siiani terviklik ülevaade eesti õppijakeelest ja selle erijoontest võrreldes eesti üldkeelega, mis toetaks eesti keele õppijaid, õpetajaid ja keeleoskuse hindajaid nende töös.

Riikliku programmi "Eesti keel ja kultuurimälu II" projekti "Eesti õppijakeele tervikkäsitlus" toel on tänaseks valminud käsiraamat *Eesti keele oskuse arenemine ja arendamine. Kirjalik õppijakeel*. Käsiraamatu eesmärk on anda ülevaade õppijakeele uurimissuundadest ning keele

omandamise, õppimise ja õpetamisega seotud küsimustest. Keskendutakse seniste eesti õppijakeele ja eesti keele kui sihtkeele alaste uurimuste süstematiseerimisele ning uuemate uurimistulemuste ülevaatlikule esitamisele. Tutvustatakse kirjutamisprotsessi edenemist erinevatel keeleoskuse tasemetel, esitatakse kokkuvõte B1- ja B2-taseme õppijakeelele iseloomulikest joontest, võrreldakse vene ja soome lähtekeelega õppijate A2- ja B1-taseme keelekasutuse mustrite dünaamikat ning C1-taseme õppijate keelekasutust emakeelseloomuliku keelekasutusega. Käsiraamat juhib lugeja tähelepanu vajadusele koostada ühtse kontseptsiooni alusel uued (põhi)kooliõpikud.

Ettekandes tutvustatakse ülevaatlikult eesti kirjaliku õppijakeele arengujooni Euroopa keeleõppe raamdokumendi keeleoskustasemeti järgmistest lähtekohtadest:

1) õppijakeele morfosüntaktiline areng;
2) õppijakeel võrdluses standardkeelega;
3) eri emakeelega õppijate õppijakeel;
4) eesti keele õppijate kirjutamisprotsess.

Uurimismaterjalina on kasutatud eesti vahekeele korpuse A2–C1-taseme tekste ja emakeelekõneleja kirjutatud tekstidest koosnevat referentskorpust, mida on analüüsitud Klastrileidjaga, Kirjutamisprotsessi uurimisel on aluseks klahvivajutuste salvestamise programmi ScriptLog abil kogutud tekstid.

Erialakeele tõhusus sõjandusterminoloogia näitel

Reet Hendrikson (Kaitseväe Akadeemia)

Sõjandus on üks väheseid valdkondi, kus mõistmisraskustel võib olla inimelude hind. Hea erialasuhtluse mõõdupuu on tõhusus. Tõhus erialasuhtlus on selline erialasuhtlus, kus sõnum jõuab adressaadini võimalikult kiiresti ja nõuab vastuvõtjalt võimalikult vähe pingutust.
Ettekandes tutvustan oma erialakeele tõhusust uuriva doktoritöö tulemusi. Otsisin erinevastest vaatenurkadest vastust küsimusele, milline on tõhus erialakeel. Selleks et uurida terminite mõistmist ja kujundada omakeelset terminivara, on vaja teada saada, kuidas mõistavad termineid erialainimesed reaalsuslähedases suhtlussituatsioonis. Samuti on oluline teada, millistele kaalutlustele tuginevad erialainimeste terminieelistused, kuidas nad hindavad terminite arusaadavust ja millised on nende vaated erialakeelele.
Töö keskmes on uuring, mis põhineb kolmel lahingustsenaariumil. Ettekandes peatungi põhjalikumalt nimetatud uuringul ja selle tulemustel. Uuringu eesmärk oli välja selgitada, millised tegurid mõistmist mõjutavad. Uuringus osales 174 Eesti kaitseväe maaväeohvitseri. Uurisin nii sotsiaalsete tegurite, terminiomaduste kui ka ohvitseride terminihinnangute seost terminite (standardijärgse) mõistmisega. Peamised sotsiaalsed tegurid olid ohvitseride ausaste ja teenistusstaaž, väljaõppetaust ja teenistuskogemus, teenistus- ja ametikoht ning relvaliik. Uuritud terminiomadusi oli seitse: sünonüümia, polüseemia, standardijärgsus, inglise keele analoogia, kasutusaeg ja uudisterminilisus ning kujundlikkus. Metakeelelisest küljest uurisin erialainimese terminihinnangute (termin häirib ja termin tekitab mõistmisraskust) seost terminite standardijärgse mõistmisega.
Uurimistulemused on otseselt rakendatavad sõjandusterminoloogia arendamisel, ent neid saab üldistada teistelegi erialakeeltele. Kindlasti pakuvad need huvi (oskus)keelekorraldajatele, terminoloogidele, keeletoimetajatele ja tõlkijatele. Töö tulemustega saab arvestada ka sõjanduses, eriti sõjaväelise juhtimise ja Kaitseväe väljaõppega seotud valdkondades.

Ülevaade sõnaraamatutööst Euroopas: tegelikkus ja vajadused

Jelena Kallas, Margit Langemets (Eesti Keele Instituut)

Teeme ülevaate 2018. aastal läbi viidud Euroopa leksikograafide ja leksikograafiaasutuste

uuringust, mis valmis Euroopa Liidu programmi Horizon 2020 projekti ELEXIS raames.

Uuringus osales 159 leksikograafi ja 11 asutust. Uuringus kirjeldatakse Euroopa leksikograafide töö hetkeseisu ja tulevikusoove. Käsitleme nii töövahendeid, rakenduste funktsionaalsusi ja koolitust. Uuringu tulemused on lähtealus projekti ELEXIS järgnevate etappide jaoks, eriti 4. etapi (WP4) "NLP for Lexicography" ja 5. etapi (WP5) "Training and Education" jaoks.

Ettekande aluseks on 31.1.2019 ilmunud projekti raport (D1.1):
Jelena Kallas, Svetla Koeva, Iztok Kosem, Margit Langemets, Carole Tiberius (2019). Lexicographic Practices in Europe: A Survey of User Needs.

https://elex.is/wp-content/uploads/2019/02/ELEXIS_D1_1_Lexicographic_Practices_in_Europe_A_Survey_of_User_Needs.pdf (17.3.2019)

Eesti keele oskuse osatähtsusest noorte väliseestlaste identiteediloomes

Birute Klaas-Lang, Reti Könninge (Tallinna Ülikool)

Nii kodu- kui väliseestlased peavad üheks olulisemaks eesti identiteedi tunnuseks eesti keele oskust vähemalt algtasemel (Ehala 2017, Valk 2017, Ojamaa ja Karu-Kletter 2014). Mis on aga need faktorid, mis aitavad teiskeelses keskkonnas kaasa eesti keele omandamisele ja eesti identiteedi tekkele? Ettekandes võetakse vaatluse alla eesti keele oskuse osatähtsus viie väliseesti noore identiteediloome protsessis. Otsime vastust küsimusele, kas ja kui palju on eesti keele oskus mänginud rolli väliseesti noorte eesti identiteedi väljakujunemisel, mis on aidanud kaasa eesti keele omandamisele ning mis on noorte eesti keele oskuse ja eesti kultuuri tundmise ja väärtustamise põhjused. Ettekanne põhineb Reti Könninge valmival magistritööl „Väliseesti noorte identiteet ja eestlus" (juhendaja Birute Klaas-Lang), mille eesmärk oli uurida, kuidas näevad väliseesti noored enda suhet Eesti ja eestlusega ning kuidas nad end identifitseerivad. Ainestik on kogutud 2018. a. sügisel poolstruktureeritud süvaintervjuude käigus. Intervjueeritud noored on vanuses 18–22 ning räägivad heal või väga heal tasemel eesti keelt.

Uuringu põhitulemustena võib öelda, et eesti keele oskus on väliseesti noorte identiteediloomes kindlasti üks olulisi faktoreid, tagamaks noortele laialdasema ligipääsu eesti kultuurile ning Eesti elule. Kindlasti on keeleoskus taganud ka teiste eestlaste heakskiidu ning n-ö omaks tunnistamise, mis on identiteediloome seisukohast väga oluline.

Kirjandus

Ehala, Martin 2017. Keele rollidest eesti rahvusidentiteedis. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 „Eesti rändejastul". Toim. Tiit Tammaru. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 171–178.

Valk, Aune 2017. Identiteet avatud maailmas. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 „Eesti rändejastul". Toim. Tiit Tammaru. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 202–210.

Ojamaa, Triinu, Kristel Karu-Kletter 2014. Diasporaa-eestlaste enesekuvand muutuvas maailmas. – Methis. StudiahumanioraEstonica 10, 173–196.

Sageduse roll eesti keele morfosüntaktiliste alternatsioonide vastuvõetavuse hindamisel / The role of frequency in the acceptability of Estonian morphosyntactic alternations

Jane Klavan, Ann Veismann (University of Tartu)

It is a well-known fact about language use that speakers are sensitive to frequency information (see Ellis 2002, Divjak & Caldwell-Harris 2015 for overviews). However, a number of controversies prevail, one of them being which frequency measures best predict entrenchment (Divjak & Caldwell-Harris 2015: 67). In our study, we zoom in on this issue by

looking at the relationship between frequency measures and acceptability ratings. We focus on the parallel use of the adessive case and the postposition *peal* in Estonian. We predict that language users' acceptability ratings are influenced by the relative frequencies with which certain nouns appear with different locative cases and postpositions.

We report the results of an acceptability rating task carried out with 98 native speakers of Estonian. Participants had to judge the acceptability of 30 sentences with the target noun with either the adessive case or the postposition *peal* on a 10-point Likert scale. For each target noun we calculated a number of competing frequency metrics that are widely used in psycholinguistics and corpus-based cognitive linguistics: token frequencies, relative frequencies (the ratio between frequency of a noun with adessive and frequency of a noun with *peal*), collostructional metrics (Stefanowitsch & Gries 2003), attraction and reliance (Schmid 2000), and conditional probabilities (entropy and surprisal; see Hale 2016). All metrics were extracted from the Balanced Corpus of Estonian (BCE 2015; size 15 million words in total) and etTenTen (270 million words from 686 000 webpages in Estonian).

We analysed the results of the experiment by fitting various mixed-effects regression models to the data. In the models each of the frequency metrics was treated as the fixed effect together with individual experimental items and subjects as random effects. Preliminary results show that Estonian speakers' acceptability of adessive and *peal* constructions correlates best with relative frequencies and conditional probabilities. Our study, therefore, adds stock to the more recent findings that conditional probabilities are more favourable predictors for a range of linguistic behaviours than association measures (Divjak 2008, Wiechmann 2008, Blumenthal-Dramé 2012, Shaoul 2012). Work done in this line of research calls into question the psychological relevance of the information gained from relating observed to expected frequencies the way it is done in statistics.

References

Blumentahl-Dramé, Alice. 2012. Entrenchment in Usage-Based Theories. What Corpus Data Do and Do Not Reveal About the Mind. Berlin: De Gruyter.

Divjak, Dagmar. 2008. On (in)frequency and (un)acceptability. In B. Lewandowska-Tomaszczyk (ed.), Corpus Linguistics, Computer Tools and Applications – State of the Art, 1-21. Frankfurt: Peter Lang.

Divjak, Dagmar and Catherine Caldwell-Harris. 2015. Frequency and entrenchment. In Ewa Dąbrowska & Dagmar Divjak (eds.), Handbook of Cognitive Linguistics, 53-75. Berlin: Mouton de Gruyter.

Ellis, Nick C. 2002. Frequency effects in language processing. Studies in Second Language Acquisition 24(2).143-188.

Hale, John. 2016. Information-theoretical Complexity Metrics. Language and Linguistics Compass 10: 9, 397–412.

Schmid, Hans-Jörg and Helmut Küchenhoff. 2013. Collostructional analysis and other ways of measuring lexicogrammatical attraction: Theoretical premises, practical problems and cognitive underpinnings. Cognitive Linguistics 24: 3, 531-577.

Shaoul, Cyrus. 2012. The processing of lexical sequences. PhD Dissertation. University of Alberta, Edmonton. http://cogprints.org/8831/1/Shaoul_Cyrus_Dissertation.pdf

Stefanowitsch, Anatol and Stefan Th. Gries. 2003. Collostructions: Investigating the interaction of words and constructions. International Journal of Corpus Linguistics 82: 209-243.

Wiechmann, Daniel. 2008. On the computation of collostruction strength. Corpus Linguistics and Linguistic Theory 42: 253-290.

Poolspontaanse kõne morfosüntaksi uurimine automaatse transkriptsiooni põhjal ja võrdlus kirjaliku keelega

Jane Klavan (Tartu Ülikool), Arvi Tavast (Eesti Keele Instituut), Tanel Alumäe (TalTech)

Ettekanne käsitleb kõnetuvastuse kasutamist suulise eesti keele morfosüntaksi uurimisel. Kasutame suulise kõne transkribeerimiseks TalTechi kõnetuvastussüsteemi (Alumäe jt 2018). Meie eesmärk on katsetada suulise keele morfosüntaksi uurimist kõnetuvastusest saadud transkriptsioonide alusel, kasutades näitena alalütleva käände funktsioonide sagedusjaotust. Pilootuuringu andmetena kasutame järgmiste vestlussaadete transkriptsioone: "Huvitaja" (531 saadet), "Kultuurikaja" (332), "Räägivad" (314), "Rahva teenrid" (364) ja "Reporteritund" (1142). Transkriptsioonid analüüsime morfoloogiliselt EstNLTK (Orasmaa jt 2016) abil. Seejärel leiame kõik alalütleva käände juhtumid, valime neist pilootuuringu jaoks 500 juhuslikku ja märgendame käsitsi käändefunktsioonide järgi.

Eesti keele käsiraamatu (Erelt jt 2007: 250) järgi väljendab alalütlev kääne asukohta, toimumisaega, seisundit, omajat või muud tegevussubjekti pöördelise verbivormi juures, tegevussubjekti infiniittarindeis, vahendit või viisi. Kirjaliku teksti osas on Klavan (2012: 103) tuvastanud Morfoloogiliselt ühestatud korpuse ilukirjanduse ja ajakirjanduse alamkorpustes (MDCE 2015, maht 215 000 sõna) 4168 alalütleva konstruktsiooniga lauset. Neist 36% väljendasid toimumisaega, 35% omajat või muud tegevussubjekti pöördelise verbivormi juures, 15% asukohta ja vahendit ning 14% seisundit ja viisi (Klavan 2012: 108).

Siinsetes tulemustes võrdleme kirjakeele põhjal saadud sagedusandmeid suulise keele omadega. Lähtudes varasematest uuringutest teiste keelte kohta, kus on registrite vahel

erinevusi leitud (nt Biber 2012 inglise keele kohta), otsime erinevust ka eesti alalütleva konstruktsiooni funktsioonide sagedusjaotuses suulise ja kirjaliku keele vahel. Lisaks hindame täiendavat ajakulu ja jõupingutust, mille toob kaasa kõnetuvastuse kasutamine suulise kõne morfosüntaksi uurimisel.

Kirjandus

Alumäe, Tanel; Tilk, Ottokar; Asadullah 2018. Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. – Frontiers in Artificial Intelligence and Applications, 307, 1-8.

Biber, Douglas 2012. Register as a predictor of linguistic variation. – Corpus Linguistics and Linguistic Theory, 8 (1), 9-37.

Erelt, Mati; Erelt, Tiiu; Ross, Kristiina 2007. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Klavan, Jane 2012. Evidence in linguistics: corpus-linguistic and experimental methods for studying grammatical synonymy. Dissertationes linguisticae Universitatis Tartuensis 15. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Orasmaa, Siim; Petmanson, Timo; Tkachenko, Alexander; Laur, Sven; Kaalep, Heiki-Jaan 2016. EstNLTK – NLP Toolkit for Estonian. – Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2016), 23-28.

Venekeelsete tänavanimede „tõlkimisest“ eesti keelde

Sirje Kupp-Sazonov, Oksana Palikova (Tartu Ülikool)

Õpetades Tartu Ülikoolis kirjaliku tõlke erialal, oleme õigustõlke seminarides korduvalt puutunud kokku küsimusega, kuidas ikkagi oleks õige venekeelsetes dokumentides kirillitsas kirjutatud aadresse anda edasi eestikeelsetes tõlgetes. Venekeelsete kohanimede “tõlkimisele” on senini pööratud suhteliselt vähe tähelepanu ning soovitused on napid ja kohati isegi vastuolulised (vt nt Päll 2017, EKI Keelenõuanne, Raadik 2014 jne). Tuntud ja esmapilgul lihtsatena näivate näidete kõrval nagu Красная площадь või Петербургское шоссе, kohtab erinevates õigustekstides ka oluliselt keerulisemaid tänavate nimesid, nt улица 10-летия Октября, набережная Академика Туполева, улица Березовая аллея jne, mille puhul pole otsustamine, kuidas seda eesti keeles edasi anda, sugugi lihtne.

Saamaks ülevaadet, kuidas praktikutest asjatundjad neid tõlkeprobleeme igapäevaselt lahendavad ning millele seejuures tuginevad, viisime läbi küsitluse Eesti praktiseerivate tõlkijate seas. Küsitluse raames palusime neil ka mõningate keerulisemate juhtumite puhul pakkuda välja oma tõlkevariandid.

Käesolevas ettekandes soovime saadud tulemusi tutvustada ning panna paika edasised tegevussuunad, kuidas muuta need tulemused kättesaadavateks konkreetsete ja võimalikult paljusid erinevaid tõlkeprobleeme käsitlevate soovitustena nii praegu tegutsevatele tõlkijatele ja toimetajatele kui ka tulevastele kolleegidele.

Kirjandus

EKI Keelenõuanne https://keeleabi.eki.ee/?leht=8&id=361

Päll, P. (2017) Võõrnimekirjutus. Tartu.

Raadik, M. (2014) Väikesed tarbetekstid. Käsiraamat. Tallinn.

Estonia Found in Translation: A Journey through the Whys and the Hows, not Forgetting Fun [= Tõlkes leitud Eesti. Miks, kust ja kuidas teda otsida?]

Ülle Leis (Conference interpreter, trainer and columnist)

Are you interested in bitch sawn materials? Take our visit card! Would you like to try food in Estonian way – Kubija stump, Cheese Cake Grotesk, bovine ham, cancer soup or *stretchy Willy*'s *energy cookies*? Would you happen to know what to put in the 'Empty tare' box? Would you feel safe on the plane when you hear that 'Auction masks will drop automatically from the panel above you'?

These are just a few Lost in Translation cases from my fortnightly *Estonia Found in Translation* column in the national daily *Postimees*, now in its second year, where I have

- looked at real-life examples and
- compared mistranslations and the original meaning in source language
- pondered over possible reasons why things got lost in translation
- offered advice on how to avoid similar mishaps in the futuure
- suggested alternative translations that matched the original meaning in source language.

The man in the street tends to put an equal sign between language skills and translation / interpreting skills, and consequently see no need for professional help. Language professionals might not agree with the equation but may struggle with explaining their added value or making their case heard. Vivid real-life examples presented in plain language and without linguistic jargon can attract attention, increase language awareness and show how unprofessional, embarrassing or costly mistranslations may be. They also have a better chance of being remembered, as the column has shown, and last but definitely not the least, they will be (more) fun.

Kindlasti vist jään edasi elama oma väiksesse korterisse linna ääres. Subjektiivsusest ja intersubjektiivsusest eri tekstiliikides partiklite näitel

Helle Metslang (Tartu Ülikool), Külli Habicht (Tartu Ülikool), Tiit Hennoste (Tartu Ülikool), Külli Prillop (Tartu Ülikool), Andriela Rääbis (Tartu Ülikool), Kirsi Laanesoo (Tartu Ülikool), David Ogren, Liina Pärismaa, Elen Pärt, Carl Eric Simmul

Tekstides ja vestlustes avalduvad nii kõnelejate suhtumine öeldu sisusse (subjektiivsus) kui ka kuulajate/lugejatega seotud suhted ja suhtumised (intersubjektiivsus; vt nt Narrog 2017). Projektis „Pragmaatika grammatika kohal: subjektiivsus ja intersubjektiivsus eesti keele registrites ja tekstiliikides" (PRG341) uurime tõenäosus- ja väärtushinnangute, emotsioonide ja uskumuste funktsionaaldomeenides avalduvat subjektiivsust/intersubjektiivsust. Meie hüpoteesiks on, et kuivõrd eri registritel on erinevad ülesanded, normid ja mõjurid, siis erinevad nad ka subjektiivsuse/intersubjektiivsuse määra, tüüpiliste domeenide ja vahendite poolest. Subjektiivsust/intersubjektiivsust (S/IS) saab väljendada keele eri tasandite vahenditega, millest seniste uuringute põhjal ühe tüüpilise rühmana tõusevad esile partiklid (vt nt Valdmets, Habicht 2013).

Katseuuring mõningate tõenäosust ja väärtushinnangut väljendavate partiklite kasutusest eesti keele korpuste eri registrites ja tekstiliikides toetab hüpoteesi. Tutvustame esialgseid tulemusi ning nendes peegelduvaid suundumusi ja probleeme. Uuritud tõenäosuspartiklitest osutusid indikaatoriteks kaks: *vist* ja *ilmselt*. Esimene on omane suulisele keelele, netikeelele, ilukirjandusele ja tabloidajakirjandusele; teine päevalehtedele, teadus- ja

populaarteadustekstidele. Tekstiliigid erinevad ka tõenäosuspartiklite sageduse ja jaotuse poolest. Väärtushinnangupartiklite (*õnneks, kahjuks, paraku*) kasutus erineb samuti tekstiliikide vahel selgelt. Tekstiliikide omavahelises läheduses või kauguses S/IS väljendamisel peegeldub muu hulgas tekstiliikide situatiivsete tunnusjoonte sarnasus või lahknevus.

Kirjandus

Narrog, Heiko 2017. Three types of subjectivity, three types of intersubjectivity, their dynamicization and a synthesis. – D. Van Olmen, H. Cuyckens, & L. Ghesquière (Eds.), Aspects of Grammaticalization: (Inter)subjectification and directionality. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton, 19–46.

Valdmets, Annika, Külli Habicht 2013. Episteemilistest modaalpartiklitest eesti kirjakeeles. − Eesti ja Soome-Ugri Keeleteaduse Ajakiri / Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics, 4(1), 205–222.

Sõnaliik leksikograafi laual

Geda Paulsen, Ene Vainik, Maria Tuulik, Ahti Lohk (Eesti Keele Instituut)

Sõnaliigid kui kategooria on nähtus, mis kuulub traditsiooniliselt keele grammatika kirjeldusse, kuna ta hõlmab sõna morfoloogilist ja süntaktilist käitumist. Teisalt, aga võibolla ka esmalt, on sõnaliigi puhul oluline sõna (tüve) tähendus ning vahel ka pragmaatiline funktsioon (nt Erelt 2017, Smith 2015). Sõnaraamatud, eriti need, mis annavad tähenduse vahendamise kõrval ka suuniseid sõnade kasutamiseks, näitavad samuti üksuste sõnaliiki (näiteks kollokatsioonisõnaraamat).

Loomuliku keelekasutuse taustal iseloomustab sõnaraamatut teatud kunstlikkus ja ebaloomulikkus, kuna (märk)sõnad esinevad eraldi, lahus oma tavapärasest kontekstist (vt nt Alexander 2015, kes kasutab sõnaraamatutele viidates väljendit *the extreme oddities*). Kehtib justkui eeldus, et sõnadel on kõik vajalikud karakteristikud (sh sõnaliik) sellisena latentselt olemas ja leksikograafi ülesanne on need vaikimisi esinevad tõigad sõnaartikli kirjelduses eksplitsiitselt esile tuua.

Sõnaliigi puhul on tegemist niisiis abstraktse üldistusega sõna morfoloogilistest, süntaktilistest ja semantilistest omadustest. Leksikograaf kui ekspert suudab üldistuse enamikul juhtudest vaevata teha, siiski on teatavaid vahealasid, kus sõna liik näib olevat ambivalentne. Näiteks juhul kui sõna kasutatakse kahes või enamas eri sõnaliikidele tüüpiliseks peetavas kontekstitüübis või konstruktsioonis (*Ta teeb tööd <u>südamega</u>* (adv); *Tants on <u>hea</u>* (adj) : *Tants teeb mulle <u>head</u>* (subst).

Tänapäeva leksikograafias valitseb trend üha suuremale automatiseerimisele, ometi jäävad just kriitilised kohad ka tulevikus nõudma leksikograafi ekspertotsustust. On loomulik mõelda, et neisse sõnaliigi määramise vaatenurgast kriitilistessegi protsessidesse kaasataks abistavas rollis keeletehnoloogiat. Näiteks rakendusega, mis eeltöötleks suuremahulise korpuse andmeid selliselt, et leksikograaf saaks töötada efektiivsemalt ja langetada paremini põhjendatud otsuseid.

Ettekandes vahendame tulemusi uurimusest, mis kaardistas eesti keelt kirjeldavate leksikograafide nägemust sõnaliigimärgendite vajalikkusest, ettetulevatest probleemidest ning visioonidest, kuidas infotehnoloogia saaks leksikograafile appi tulla.

Viited

Alexander, Marc 2015. Words and dictionaries. – John R. Taylor (Toim.), *The Oxford Handbook of the Word* (Oxford Handbooks) (p. 49). OUP Oxford. Kindle Edition.

Erelt, Mati 2017. Sõnaliigid. – Mati Erelt, Helle Metslang (Toim.), *Eesti keele süntaks*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 56–61.

Smith Mark C. 2015. Word categories. – John R. Taylor (Toim.), *The Oxford Handbook of the Word* (Oxford Handbooks). OUP Oxford. Kindle Edition.

Kas korpuse andmete põhjal saab öelda, mitu tähendust sõnal on?

Aimi Pikksaar (Tartu Ülikool)

Igapäevases suhtluses tulevad inimesed väga hästi toime sõnade mitmetähenduslikkuse ehk polüseemiaga, samas on polüseemsete sõnade semantiliste esituste väljatöötamine tõsiseks väljakutseks nii teoreetilistele kui ka rakenduslikele semantikakäsitlustele. Üheks põhiküsimuseks on siin see, kuidas selgitada välja tähenduste hulk, mida on mõttekas mingil konkreetsel polüseemsel sõnal eristada. Kõige uuemad korpusmeetodid, mida sellele küsimusele vastuse leidmiseks on kasutatud, on käitumisprofiili analüüs (ingl Behavioural Profile Analysis, vt nt Berez, Gries 2008; Glynn 2016) ja distributiivsel semantikal põhinevad sõnaruumi mudelid (ingl Word Space Models, vt nt Heylen jt 2015). Oma ettekandes toon välja nende lähenemiste tugevad ja nõrgad küljed ning analüüsin võimalikke lahendusi seniste mudelite kitsaskohtade ületamiseks. Ühelt poolt juhin tähelepanu erinevate andmeanalüüsimeetodite kombineerimise vajadusele. Teiselt poolt tõstatan küsimuse, kuidas lihtsustada seda protsessi, mis tuleb läbi teha selleks, et korpusest või korpuse andmetega seostatavatest andmebaasidest tähenduste uurimise jaoks vajalik info kätte saada (nt sobiva kontekstiakna suuruse leidmine, sobiva sõnadevahelise seose tugevuse meetodi valik ja mitmesugused muud otsused analüüsi kaasatava info kohta). Kõigi sätete erinevate kombinatsioonide läbiproovimine on väga ajamahukas, aga samas hädavajalik tegevus. Seetõttu võiks semantika uurijaile abiks olla spetsiaalselt polüseemia uurimiseks mõeldud arvutirakendus, kus kasutajaliidese kaudu oleks lihtne vajalikke sätteid muuta ning erinevate sätetega saadud andmete analüüsitulemusi omavahel võrrelda. Ettekandes tutvustan selle rakenduse algvarianti, mille loomiseks olen kasutanud programmeerimistarkvara R (https://www.r-project.org/).

Viidatud kirjandus

Berez, A. L.; Gries, S. Th. 2008. In defense of corpus-based methods: A behavioral profile analysis of polysemous get in English. – Proceedings of the 24th Northwest Linguistics Conference. Ed. by S. Moran et al. Seattle, Washington: Department of Linguistics, 157–166.
Glynn, D. 2016. Quantifying polysemy: Corpus methodology for prototype theory. – Folia Linguistica, 50(2), 413–447.

Heylen, K.; Wielfaert, T.; Speelman, D.; Geeraerts, D. 2015. Monitoring polysemy: Word space models as a tool for large-scale lexical semantic analysis. – Lingua 157, 153–172.

Õpik emakeele ja kirjanduse tunnis

Helin Puksand (Tartu Ülikool)

Õpik on õppematerjal, mis vastab riikliku õppekava ülesannetele ja eesmärkidele ning milles esitatakse ainesisu neutraalselt ja seotult (Alvermann *et al*., 2010). Õpik on peamine vahend õppeaine õpetamisel ja õppimisel (Gak, 2011), kuid üha rohkem räägitakse vajadusest kasutada õpiku kõrval ka autentseid tekste (vt Aruvee, 2017; Puksand, 2014). John T. Guthrie (2008) uurimusest aga selgub, et enamik õpilasi ei loe ainetundides peale õpikute midagi muud. Kuidas on olukord Eesti koolides – kas peamine õpitekst on õpikutekst või hoopis mõni muu –, varasemalt uuritud ei ole. Seetõttu on 2017.–2018. aastal läbi viidud uuring, et teada saada, missuguseid tekste kasutavad Eesti õpetajad oma tundides. Uurimuses pidasid aineõpetajad uurimispäevikut, et kirjeldada tekstide kasutamist oma tundides. Tekstikasutuse analüüsimisel kasutati fookusgrupi intervjuud. Intervjuudes osales kaks rühma õpetajaid: üks neist oli eksperdirühm, kus olid õppekavade arendajad, õpikute autorid, aineliitude juhatuse liikmed, testimisspetsialistid ja muul viisil aktiivsed õpetajad; teine rühm koosnes algajatest õpetajatest. Mõlemas grupis osales 4-5 õpetajat. Intervjuu transkribeeriti ja kodeeriti. Selles ettekandes keskendun vaid ühele osale suuremas uurimuses, nimelt käsitlen õpiku kasutamist

eesti keele ja kirjanduse tundides. Esialgne analüüs näitab, et emakeeleõpetajad kasutavad õpikuid enamasti grammatika õpetamisel noorematele õpilastele, kuid gümnaasiumiõpilastele otsitakse rohkem autentseid tekste.

Kirjandus

Alvermann, D. (2010). An External Perspective on the ADORE Project. In Ch. Garbe, K. Holle, S. Weinhold (Eds.), *ADORE – Teaching Struggling Adolescent Readers in European Countries*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, 239–250.

Aruvee, M. (2017). Tekstikeskne keeleõpetus põhikoolis: Teoreetiline taust, vastutuse jagamine ja metoodika. *Emakeele Seltsi aastaraamat 62*(2016), 9–37.

Gak, D. M. (2011). Textbook–An important element in the teaching process. *Hatchaba Journal*, *19*(2), 78-82.

Guhtrie, J. T. (2008). Reading Motivation and Engagement in Middle and High School. In J. T. Guthrie (Ed.), *Engaging Adolescents in Reading*. Corwin Press, 1–16.

Puksand, H. (2014). Teismeliste lugemisoskuse mõjutegurid. *Tallinna Ülikooli sotsiaalteaduste dissertatsioonid 78*. Tallinn: TLÜ kirjastus.

POSTER: Haldusakt – kas allumatu muutustele ja muudatustele?

Riina Reinsalu (Eesti Keele Instituut, Tartu Ülikool)

Kuna keelekasutus on seotud kultuurikontekstis välja kujunenud tavadega (Kasik 2007), kuid tavad on visad muutuma, kanduvad ka standardsed struktuuri-, lausestus- ja sõnastusmallid edasi järgmistesse tekstidesse. See võib juhtuda kirjutaja teadlike valikute tulemusena, kuid enamasti on varasemate tekstide jäljendamine tingitud teadmatusest, mis peegeldab kultuuri omadust taastoota iseennast (Kerge 2005). Ka haldusaktide vahendusel toimuv suhtlus on harjumuspärastest tekstiloometavadest tugevasti mõjutatud, mistõttu ei märka nende loojad ka kõrvalekaldeid hea- ja õigekeelsuse põhimõtetest (või ei soovi seda teha). Ettekandes selgitan ühe haldusakti näitel, mis on haldusakti peamised probleemid sõna-, lause- ja struktuuritasandil, ning pakun võimalusi, kuidas neist vabaneda ja muuta seeläbi tavasid.

Kirjandus

Kasik, Reet 2007. Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kerge, Krista 2005. Õigus- ja haldussuhtlus keelemuutuste tuules. – Õiguskeel, 4, 6–13.

Õigusterminid ja autonoomsed mõisted

Merike Ristikivi (Tartu Ülikool)

Euroopa Liidus on hetkel 24 ametlikku keelt ning nendes keeltes toimib ka Euroopa Liidu õigus. Nii võib Euroopa Kohtusse esitada hagiavalduse ükskõik millises Euroopa Liidu ametlikus keeles ning hilisem asja menetlemine toimub seejärel samuti samas keeles. Kohtuistungil toimuvate arutelude sünkroontõlge toimub vastavalt vajadusele erinevatesse Euroopa Liidu ametlikesse keeltesse. Keelte paljusus ja õigusaktide, sealhulgas kohtuotsuste tõlkimine on aastate jooksul esile toonud ulatusliku probleemistiku nii terminite sünonüümia kui polüseemia vallas, sest õiguskeele puhul on eelduseks eelkõige täpsus, selgus ja üheti mõistetavus. Euroopa õiguse harmoniseerimise arutelude kõrval kõlab seetõttu sageli arvamus, et ühtlustamist vajab ka õiguskeel. Kuna erinevate võimalike keelekombinatsioonide arv ulatub sadadesse, ei ole võimalik tõlkida otse kõigist lähtekeeltest kõigisse sihtkeeltesse, eriti kui tegu on vähemkasutatavate keeltega. Seetõttu on kasutusele võetud süsteem, mille kohaselt tõlgitakse esmalt inglise, prantsuse või saksa keelde ja alles seejärel sellest keelest

muudesse keeltesse. Seega on tavaliselt õigusaktid koostatud ühes keeles ning teistes ametlikes keeltes koostatud tekstid on selle tõlked. Et tagada Euroopa Liidu õiguse ühetaolist kohaldamist kõikides liikmeriikides on Euroopa Kohus andnud õigusaktides esinevatele võtmetähtsusega mõistetele ühtse tähenduse ning muutnud teatud terminid autonoomseks. Ettekandes tuleb vaatlusele, kas ja millises ulatuses piiritleb selline autonoomse mõiste kontseptsioon õigusterminite mahtu. Samuti, kas ja milliseid probleeme toob terminite tähenduse selline piiritlemine kaasa õigustõlkele.

Eesti keele riigieksamitööde 2013–2016 lugemisülesannete analüüs

Kadri Sõrmus, Maigi Vija, Kersti Lepajõe (Tartu Ülikool)

Ettekandes analüüsitakse eesti keele riigieksami kui kõrge panusega eksami lugemisosa ülesannete kvaliteeti SA Innove kodulehelt leitavate riigieksamitööde, eksami iga-aastaste lühianalüüside ja eristuskirja põhjal. Käsitletakse riigieksamitöid aastatest 2013–2016. Tegemist on kvalitatiivse analüüsiga, mis on läbi viidud kahes etapis. Lugemisülesandeid kodeeris kaks autorit ja ülesandeid lahendas ning kommenteeris kuus katseisikut. Uuritud materjali põhjal selgus, et eksami lugemisosa tööülesanded ja küsimused mõõdavad enamasti kõige madalama tekstimõistmistasandi oskusi, st küsimustele vastamiseks tuleb õpilasel info tekstist üles leida. Kõrgeima tekstimõistmistasandi ülesandeid, milles abituriendid peavad arutlema, tõlgendama või hindama, on vähe. Teiseks ilmnes, et eksami eri variantide ülesannete keerukus ja komplekssus ei ole võrdsed. Tehtud tähelepanekute põhjal antakse soovitusi eksami lugemisosa arendamiseks.

Kirjandus

Alderson, Charles J. 2000. Assessing reading. Cambridge University Press.
Carr, Nathan T. 2011. Designing and analyzing language tests. Oxford University Press.

Eristuskiri 2018. Eesti keele riigieksami eristuskiri. SA Innove. (28.12.2019)

Fulcher, Glenn 2010. Practical Language Testing. London: Hodder Education.

Haladyna, Thomas M., Michael C. Rodriguez 2013. Developing and validating test items.

Halapuu, Viivika, Aune Valk 2013. Täiskasvanute oskused Eestis ja maailmas: PIIAC uuringu esmased tulemused. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Kärbla, Triinu, Krista Uibu, Mairi Männamaa 2017. Eesti keele riiklike tasemetööde tekstimõistmisülesannete analüüs. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 13, 73–87. doi:10.5128/ERYa13.05

Kärbla, Triinu, Krista Uibu, Mairi Männamaa 2018. Pikilõikeline sissevaade eesti keele taseme- ja eksamitööde tekstimõistmisülesannetesse. – Eesti Haridusteaduste Ajakiri 6(1), 157–178. doi: https://doi.org/10.12697/eha.2018.6.1.07

OECD 2008. Lugemisoskus. PISA 2009 raamdokument. Tallinn: REKK.

Tire, Gunda, Helin Puksand, Imbi Henno, Tiit Lepmann 2010. PISA 2009 – Eesti tulemused. Tallinn: Innove. https://dspace.ut.ee/handle/10062/40802

Tõlkimisprotsessi uurimisest Eestis

Marju Taukar (Tallinna Ülikool / Sisekaitseakadeemia)

Tõlkimisprotsessi uuringud on tõlketeaduse valdkond, mille fookuses on tõlkija peas toimuv, tema lähenemine väljastpoolt tulnud lähtetekstile, sisemisele sihttekstile ning tõlkeabivahenditele (Jakobsen 2017). Tänu ajule lähemat liigipääsu võimaldavate uurimismeetodite kättesaadavuse paranemisele on tõlkimisprotsessi uurimine selle sajandi esimese kahe kümnendiga teinud suuri edusamme (Li, Lei 2019). Esitatavad

uurimisküsimused üldisemaks ning räägitakse ka uutest teooriatest ja tõlkimise mudelitest.

Eestis hakkas tõlkimisprotsessi uurimine sellises suunas arenema 2013. aastal. Esitatud uurimisküsimused on puudutanud tõlkimisprotsessi erinevaid tahke – kirjutamist, arusaamist ja tõlkimise olemust. Täpsemalt on käsitletud idioomide tõlkimist (Saar 2013), tähelepanu jaotumist tõlkimisel ning lähte- ja sihtteksti paralleelset töötlust (Veelmaa 2016), erinevate allikate kasutamist tõlkimisel (Printsmann 2015), selge keele põhimõtetest lähtumise mõju teksti mõistmisele (Rosenfeld 2018). Ühes uurimisprojektis on kirjeldatud ning võrreldud ka suulist ja kirjalikku tõlkeprotsessi (Taukar et al. 2018). Valmimisel on tööd subtitreerimisest ja tõlkeabiprogrammide kasutamise mõjust tõlkimisprotsessile. Uurimismeetoditest on seni kasutatud peamiselt pilgujälgimist, vähemal määral ka ekraanipildi salvestamist ja klaviatuuritegevuste salvestamist.

Kirjandus

Li, Defeng, Victoria Lai Cheng Lei, toim. 2019. Researching Cognitive Processes of Translation. New Frontiers in Translation Studies. Springer Nature Singapore Pte Ltd.

Jakobsen, Arnt Lykke. 2017. Translation Process Research. The Handbook of Translation and Cognition, toimetanud Schwieter ja Aline Ferreira. Blackwell Handbooks in Linguistics. John Wiley & Sons, Ltd.

Printsmann, Liisi. 2015. Veebipõhiste allikate kasutamine tõlkimisel. Magistritöö, Tallinna Ülikool.

Rosenfeld, Riina. 2018. Selgest keelest lugeja pilgu läbi. Magistritöö, Tallinna Ülikool.

Saar, Maria. 2013. Idioomide tõlkimise kognitiivsed eripärad. Tõlkimisprotsessi uurimus hispaania-eesti suunal. Magistritöö, Tallinna Ülikool.

Taukar, Marju, Reeli Pärn, Anna Kaplina, Marianne Ots, ja Gristel Pihlakas. 2018. Suulisest ja kirjalikust tõlkest lõppteksti ja tõlkeprotsessi põhjal. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat 14: 197–214.

Veelmaa, Kristi. 2016. Tähelepanu jaotumine lähteteksti ja sihtteksti vahel tõlkeprotsessis kakskeelsete näitel. Magistritöö, Tallinna Ülikool.

Üks vähetuntud parameeter eesti ortograafias

Arvi Tavast (Eesti Keele Instituut)

Märkimisväärne osa keelenõu küsimustest käib kokku-lahkukirjutuse või algustäheortograafia kohta. Samad teemad on võtnud suure osa Emakeele Seltsi keeletoimkonna viimaste aastate tähelepanust ja põhjustanud tuliseid vaidlusi ajaloolaste ja stratigraafidega.

Mõlemat teemat on senistes grammatikates käsitletud ortograafia osana, st kirjeldatud, normitud ja õpetatud lähtuvalt kõnealuste keelendite häälikkujust.

Nagu näitab keelenõuküsimuste hulk, on selliseid reegleid raske omandada. Pikalevenivad vaidlused oma ala tippude osavõtul aga näitavad, et see reeglistik ka ei kirjelda eesti ortograafiat ammendavalt, vaid tekitab vajaduse valdkonniti või lausa üksiksõnuti erireegleid kehtestada.

On aga teinegi aspekt, millega need opositsioonid ortograafias silma torkavad: süstemaatiline võime eristada tähendusi. Seni on tähendust peetud etteantuks, mis on võimaldanud jätta ta käsitlemata või paigutada viimasesse järjekorda või erandite rubriiki. Algustähega saab aga eristada üld- ja pärisnimesid paljudes keeltes ning kokku-lahkukirjutus on lausa üks eesti keele eriomaseid rikkusi, võimaldades väljendada teatud tähendusvahesid ökonoomsemalt kui nii mõneski levinumas keeles.

Seega on tähendus, täpsemini kõnelejatähendus ehk kõneleja suhtlustaotlus, mille väljendamiseks keelt üldse kasutatakse, seni teenimatult alatähtsustatud parameeter. Tähendus määrab vormi valiku, sealhulgas sobiva algustähe või kirjutusviisi. Mida rikkam ja väljendusvõimelisem keel, seda peenemalt määrab.

Alates just kokku-lahkukirjutuse arutelust 2018. aastal on keeletoimkond võtnud suuna kõnelejatähenduse arvestamisele ka ortograafiareeglites. Äsja kommenteerimiseks avalikustatud uues eesti õigekeelsuskäsiraamatus on tähendus tõstetud kokku-lahkukirjutuse põhimõtete hulgas esikohale. Eesmärk on lihtsustada reegleid, vähendada vaidluste hulka ning toetada eesti keele elujõudu ja väljendusvõimet. Kõnelejatähenduse määrava rolli rõhutamisega anname vabaduse ja vastutuse väljendatava sisu eest tagasi kõnelejale, jäädes reguleerima üksnes sellest järelduvat keelelist vormi, nagu ortograafiale kohane.

Ettekandes tutvustan ja põhjendan juba tehtud ja veel vajalikke normingumuutusi. Näitan konkreetsete vaidlusallikate ja korduma kippuvate keelenõuküsimuste põhjal, kuidas kõnelejatähenduse arvestamine peamise ortograafiat määrava parameetrina võtab paljudelt vaidlustelt üldse aluse, lihtsustab ülejäänute lahendamist ja võib mõne senise soovituse ka vastupidiseks pöörata.

Aspektverbide heterogeensusest

Natalia Vaiss (Eesti Keele Instituut / Tallinna Ülikool)

Aspektverbid ehk verbid, mis esinevad nii aspektilt piiritlemata kui ka piiritletud lausetes ning võimaldavad nii osa- kui ka täissihitist, moodustavad suure osa eesti keele transitiivsetest verbidest (nt ehitas suvilat/ suvila, kirjutas artiklit/artikli). Samas pole see rühm homogeenne. On täheldatud, et mõnel juhul ei erista objektikäändevaheldus sisuliselt aspekti (nt Naine hoiab meest/mehe tuhvli all) (Metslang 2017). Mittevastavusi aspekti ja sihitise käände vahel jaatavas lauses leidub enamgi. Kui täissihitis viitab reeglina piiritletud tegevusele, siis jaatava lause osasihitis võib viidata nii piiritlemata kui ka piiritletud tegevusele ning ka kvantitatiivselt piiritletud sihitise puhul. Nii kaldub sihitise kääne olema järjekindlalt partitiivis püsiühendites (väljendverbid, tugiverbiühendid), nt töötaja sai eile palka, sõber andis mulle kätt. Lisaks võib sihitisekääne eristada verbi tähendust ning sõltuda tegevuse ja objekti iseloomust (vrd röövis meest ja röövis mehe, teenis oma riiki ja teenis suure rahasumma, võitis kuldmedali ja võitis vastast, kaitses oma peret ja kaitses doktoritöö, ületas tänavat/tänava ja ületas kiirust). Nende aspektverbide puhul pole objektikäändevaheldus regulaarne, vaid sõltub muudest asjaoludest kui aspekti eristamine.

Süntaktilises mõttes kuuluvad aspektverbide hulka ka tegusõnad, mis esinevad tavaliselt osasihitisega, kuid võivad teatud tingimustel – enamasti piiri väljendava laiendi, aga ka määratleja või kvantorist täiendi korral – esineda ka täissihitisega (nt õppis luuletust – õppis luuletuse emadepäevaks, õppis ilusa/ühe luuletuse). Neid on käsitletud kui kahesuguse objektikasutusega „pehmeid“ partitiivverbe (Rätsep 1978, Klaas 1999).

Toetudes eesti keele ühendkorpuse https://www.sketchengine.eu/ materjalidele, tutvustatakse ettekandes põhjalikumalt üldreeglist erinevat sihitise käändevaheldust, seda võimaldavaid verbe ning transitiivsete verbide täpsema liigitamise võimalusi. Teoksil oleva uurimuse tulemused pakuvad olulist infot keeleõppe ja muudegi rakenduslingvistika valdkondade jaoks.

Kirjandus

Klaas, Birute 1999. Dependence of the object case on the semantics of the verb in Estonian, Finnish, and Lithuanian. Estonian Typological Studies III. Ed. Mati Erelt. Tartu, 47–83.
Metslang, Helle 2017. Sihitis. – Eesti keele süntaks. Eesti keele varamu 3. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 258-277.
Rätsep, Huno 1978. Eesti keele lihtlausete tüübid. Tallinn: Valgus.

Vaade keeleandmestikele ja -tehnoloogiale: EKRK ja CLARIN abiks teadlasele

Kadri Vider (Tartu Ülikool), Olga Gerassimenko (Tartu Ülikool), Neeme Kahusk (Eesti Keeleressursside Keskus)

Digihumanitaaria maailm saab üha suuremaks: kordades kasvab digiteeritud ja digitaalselt tekkinud andmestike maht, ilmuvad uued veebiteenused ja tööriistad. Kas teadlastena teame, kust oma hüpoteeside kontrollimiseks leida võrreldavat materjali, kuidas sellele ligi pääseda ja kuidas keeleandmestikku masinloetavaks ja -analüüsitavaks muuta? Appi tulevad Eesti Keeleressursside Keskus[1] (EKRK) ja üle-euroopaline võrgustik CLARIN[2] (Common Language Resources and Technology Infrastructure).

EKRK teenustest tuntakse humanitaaride hulgas enim KORPi[3] – korpuste päringusüsteemi, mis loodud Rootsi Keelepangas[4] (Språkbanken) ja mis võimaldab keelekasutust uurida eri tasemel märgendatud korpustest ning saada vastuseks lisaks tavapärasele konkordantsile ka statistilised näitajad ja kollokatsioonid. Päring on väga paindlik ja hõlpsalt muudetav. Eesti KORPis on praegu erinevaid korpusi kokku enam kui 850 miljonit sõnet (tekstisõna). Hoopis rohkem sõnesid ja võimalusi on aga Kielipankki KORPis, kus näiteks piiratud kasutustingimustega andmestikule pääsevad ligi ka Eesti teadlased oma teadusasutuse konto kaudu.

Uudis EKRK keeleuurimise vahendites on sisuotsingu süsteem RABA[5], kus lihtsast sõnapäringust alustades saab korraga infot nii EKRK KORPist, TTÜ kõnetehnoloogia ja TÜ foneetikalabori helikorpustest[6] kui ka EKI Sõnaveebi sõnastikest.

Veelgi mahukamad andmestikud on kasutada RABA eeskujuks oleval CLARINi ühendatud sisuotsingul (Federated Content Search[7]), mis otsib üle kõigi CLARINi registris kirjeldatud ressursside. Eestikeskse RABA ja Euroopa ühendatud sisuotsinguga saame kiiresti leida neid andmestikke, mis meid huvitavaid nähtusi sisaldavad. Nende põhjalikku kirjeldust, juurdepääsutingimusi ja sarnaste andmestike olemasolu on mugav leida Virtuaalsest Keeleobservatooriumist (Virtual Language Observatory[8], VLO), mis kogub ressursside kirjeldusi ja nende uuendusi automaatselt kõigist CLARINi keskustest ja muudestki digiarhiividest.

Kui VLO-st ei leia vajalikku eestikeelset andmestikku üles, pole seda ehk kirjeldatud EKRK keeleressursside registris Meta-share[9]. Üksikasjalikule kirjeldusele ja nähtavusele lisaks on Metashare'il veel üks oluline eelis: kõik registreeritud keeleressursid saavad püsiidentifikaatori DOI, mille abil on lihtne vajalikku ressurssi taasleida ja viidata oma publikatsioonides.

Enda või teiste kogutud andmestiku automaatanalüüsi jaoks on aga hea kasutada EKRK toruteenust Keeleliin[10] või KORPi torujuhet Sparv[11], mis aitavad ka väheste programmeerimisoskustega humanitaaril oma materjali töödelda ja märgendada.

---

[1] https://keeleressursid.ee/et/
[2] https://www.clarin.eu/
[3] https://korp.keeleressursid.ee/
[4] https://spraakbanken.gu.se/korp/
[5] https://raba.keeleressursid.ee
[6] https://korpused.phon.ioc.ee/search
[7] https://contentsearch.clarin.eu/
[8] http://vlo.clarin.eu
[9] http://metashare.ut.ee
[10] http://keeleliin.keeleressursid.ee
[11] https://spraakbanken.gu.se/sparv/

SOTSIOLINGVISTIKA TÖÖTUBA / WORKSHOP ON SOCIOLINGUISTICS

Estonian Tatars' family language policy

Maria Iqbal (Estonia, Tallinn)

Tatars are a tiny indigenous minority in Estonia. According to the Statistical Office of Estonia, in 2017 the total number of Tatars living in Estonia is 1,934. Due to its small size, the community has been multilingual.

The aim of the current research is to investigate family language policy, namely, parents' strategies of maintenance of Tatar. No similar research has ever been made in Estonia. The data was collected from three Tatar families by means of semi-structured interviews.

The informants are residents of Tallinn and Maardu. The basis for analysis was Bernard Spolsky's (2004) model of family language policy that includes three independent but interconnected components: language practices, language beliefs or ideologies, and language management. In families where interviews were conducted, the parents and children see the maintenance of Tatar as beneficial and children feel strong appreciation about being raised multilingually. Children from all three families attended or are currently attending Estonian-medium schools.

According to earlier research (Rannut and Rannut 2010), it was claimed that Russification of the so-called third ethnicities had not stopped in Estonia. Although the sample is small, I found that this was not the case. Russian is still present in many domains (especially because some parents have a poor command of Estonian) but now Estonian is preferred as a language of children's education. There is also a matter of language of the religion, as in Soviet time Russian was referred to as a language of the non-believers. This makes Tatar language root to hold on strong among older generations and probably trigger youth to be able to maintain communication with their relatives.

References

Rannut, Mart; Rannut, Ülle 2010. Russification of Non-Estonian Pupils in Tallinn. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, vol. 6. DOI 10.5128/ERYa.1736-2563.

Spolsky, Bernard 2004. Language policy. Cambridge University Press.

Picture of London: linguistic behavior of Lithuanian emigrants

Kristina Jakaitė-Bulbukienė (Vilnius University)

Linguistic behavior of Lithuanian emigrants is important to society of Lithuania and Lithuanians abroad due to quite intense current emigration wave. According to previous studies, linguistic behavior of emigrants varies greatly. Some emigrants are putting huge efforts to maintain Lithuanian language by teaching their children, living in a closed community, speaking only in Lithuanian at home and, if it is possible, in working place. On the other hand – some people refuse to speak Lithuanian in any situation, don't say that they are Lithuanian, and they have attitude that their children are never going to need Lithuanian. This research is based on the data collected in the project "Lithuanian language in diaspora: proficiency, usage, attrition" (2015–2017, headed by Meilutė Ramonienė, supported by State Commission of the Lithuanian Language). Semi-structured qualitative interviews with London-based emigrants of the current emigration wave were analyzed (15 interviews). Lithuanians are better or less proficient in English when emigrating. Bilingualism is predominant in London: Lithuanian and English (only mixed minority language families use more languages). Code switching is common in both family and work. Even the home is not

the place where the Lithuanian language is basically used, at home emigrants also use English and other languages (Russian, Arabic). Lithuanians speak mainly English at work.
A critical attitude towards Lithuanian communities and participation in their activities is expressed. Community-based activities are partially or even completely changed by social networks that unite by hobbies and lifestyles. Emigrants have friends of different nationalities and communicate both in Lithuanian and English.

Most of the interviewed participants often review Lithuanian news on the Internet in order not to miss the news of Lithuania. Emigrants think, that “true” reading is to read books, but usually they don’t find enough time to read books. Some of them read in Lithuanian only, others read in English or Russian. Most of the research participants write on social networks, SMS messages and e-mails. If a person watches television, then the viewing languages depend on hobbies and language skills. Those, who live in a tight Lithuanian community, more likely to watch Lithuanian TV, else – watch TV according to their hobbies. If emigrants want modern information technologies make it possible to create in London "only Lithuanian background".

Everything Starts with a Title

Ligita Judickaitė-Pašvenskienė (University of Applied Sciences, Lithuania)

Previous study conducted on Estonian-Russian biliguals’ colour vocabulary (Loitšenko 2018) showed that linguistic convergence caused for certain colour terms to appear more frequently in the list and naming tasks. The aim of present study is to compare bilinguals’ associations between the Estonian-dominant and Russian-dominant bilingual groups in their strong and weak languages. The comparative analysis will show whether the colour associations are language restricted or not.

Bilingual groups are determined using the BLP (Bilingual Language Profile) questionnaire (Birdsong, Gertken, & Amengual, 2012). The questionnaire helps to determine the more dominating language based on the self-reported data.

The procedures are conducted via Skype, mobile phone application (i.e. Whatsapp) or face to face in the form of an interview. The researcher explains how the experiment is conducted and starts naming the colour terms. This kind of approach allows the participants name as many associations as they want even in their non-dominating language. The questionnaire-based studies that research associations are limited to a written form, which means that bilinguals who lack a writing skill in their less dominant language cannot express their thoughts freely.

The test is carried out in the participants’ preferred language first and then two weeks later in the second language. The colour terms named in Russian are: belyj, černyj, krasnyj, zelenyj, želtyj, sinij, goluboj, koričnevyj, fioletovyj, rozovyj, oranževyj, seryj, birjuzovyj, sirenevyj, lilovyj, beževyj. The colour terms birjuzovyj and sirenevyj have been added based on the recent study on Russian basic colour terms (Paramei, Gribers, Mylonas 2017). The Estonian colour terms named are: valge, must, punane, kollane, roheline, sinine, pruun, hall, lilla, oranž, roosa, helesinine, türkiissinine, violetne, beež. All of the basic terms (Sutrop 1995) were selected with an addition of helesinine, türkiissinine, violetne and beež.

The expected outcome is 1) linguistically similar colour terms will cause the bilinguals' colour associations to converge or 2) colour associations are not language restricted.

References

Birdsong, D., Gertken, L.M., & Amengual, M. (2012) Bilingual Language Profile: An Easy-to-Use Instrument to Assess Bilingualism. COERLL, University of Texas at Austin. Web. 20

Jan. 2012. <https://sites.la.utexas.edu/bilingual/>

Loitšenko, O. (2018). In: Lindsay MacDonald, Carole P. Biggam, & Galina Paramei (Ed.). Colour Studies : Vision, Cognition, and Language.. Amsterdam/New York: John Benjamins [to appear].

Sutrop, U. (1995). Eesti keele põhivärvinimed. Keel ja Kirjandus, 12, 797–808.
Paramei, G., Griber, Y. & Mylonas, D. (2017). An online colour naming experiment in Russian using Munsell colour samples. Color Research and Application, pp. 1–17.

Comparing linguistic landscapes of Tallinn and Vilnius

Marleen Kedars, Anna Verschik (Tallinn University)

Although recent years have witnessed an increased interest in studying linguistic landscapes or signs, linguists in Estonia and other Baltic states have not put their hands to it that much. Hence, the linguistic landscape offers numerous possibilities and challenges for further investigation. The aim of this study is to characterize and compare the linguistic landscape of Tallinn and Vilnius.

Given that historically population of both countries is multilingual, and the current impact of English (Cenoz and Gorter 2008: 269), one may expect multilingual landscapes. The paper demonstrates that this is not necessarily the case. English has become a common language in the communication between various nations, i.e. lingua franca in both oral and written communication. It has evolved into a global language of communication (Cenoz and Gorter 2008: 269).

To avoid Estonia and Lithuania from being cut off from the general discussion about the study of linguistic landscapes, it is important to gather empirical language data and explain and describe the linguistic landscapes. What studying linguistic landscape refers to is the study of signs located in a certain area. As it is common to carry out such studies in commercial areas and shopping streets, where numerous signs are located at, this study has been conducted in Tallinn and Vilnius old town and city center.

As a result, Tallinn exhibits much more multilingualism in linguistic landscape, for example, in the old town of Tallinn there can be seen many different languages, furthermore bilingual games can appear. The landscape reflects more or less Estonian language policy (Estonian must be present, other languages may be present) and corresponds to the status of Tallinn as a tourist attraction. Contrarily, if one would have to describe the sociolinguistic situation of Vilnius based on the landscape, one would not see other major languages like Polish and Russian. English appears in the old town for practical reasons (information for tourists) but other languages are represented only symbolically, for instance, Yiddish and Hebrew memorial plaques, the names of the streets that historically were populated by particular ethnic groups, like Totorių ‘Tatar’, sings of Russian and Polish cultural institutions. Compared to Estonia, language policy in Lithuania is much stricter and more purist, which fact is reflected in the linguistic landscape.

Formulaic or not? A usage-based analysis of code-copying in Estonian-English-Japanese Facebook communications

Geidi Kilp (Tallinn University)

This paper focuses on the aspect of formulaicity in Estonian-English-Japanese multilingual communication, within the framework of usage-based approach to contact-induced language change (Backus 2015). Applying a usage-based approach enables the analysis of morphosyntax and lexicon under the same terminological framework (Verschik 2019). Code-copying and code-alternation cases are analyzed, utilizing Johanson’s code-copying

framework (2002), as it is compatible with usage-based approach.

The combination of these languages is rare, with few users (Estonians who speak Japanese). The data consists of synchronous Facebook messages, with about 10,000 tokens in the corpus. Qualitative analysis is applied for observing changes, their entrenchment and conventionalization. I concentrate on Japanese-Estonian and Japanese-English copying in cases where elements of all three languages are present.

The paper examines whether specific code-copying instances could be considered formulaic: sequences of words or other elements that are or appear to be prefabricated, not subjected to generation or analysis at the time of use (Namba 2010). Reasons for code-copying are varied, for example semantic specificity, idiomaticity, relevance for organisation of discourse, or a pragmatic gap. As copied units are strongly marked out as different, they might appear to be formulaic, and a number of formulaic sequences have a fillable gap that in itself is not formulaic (Namba 2010). A bottom-up approach allows to examine whether these copies are produced holistically, or whether an analytic construction process has occured.

References

Backus, A. (2015). A usage-based approach to code-switching: a need to reconcile structure and function. In G. Stell, & K. Yakpo (Eds.) Code-switching between structural and sociolinguistic perspectives, 19–37. Berlin: de Gruyter

Johanson, L. (2002). Contact-induced linguistic change in a code-copying framework. In M. C. Jones, E. Esch (Eds.) Language change: The interplay of internal, external and extra-linguistic factors, 285–313. Berlin: de Gruyter

Namba, K. (2010). Formulaicity in Code-switching: Criteria for Identifying Formulaic Sequences. Perspectives on Formulaic Language: Acquisition and Communication, in D. Wood (ed.), London: Continuum

Verschik, A. (2019). English-Estonian code-copying in blogs: combining contact linguistic and cognitive approach. In Zenner, E.; Backus, A.; Winter-Froemel, E. (Eds.) Cognitive Contact Linguistics, 51-80. de Gruyter

How Russian-speaking teachers adapt to Estonian-medium schools

Birute Klaas-Lang, Kadri Koreinik (Tartu Ülikool)

One of the language policies (LP) of the re-independent Estonian state has been to reverse the Soviet-era language hierarchies through consolidating the parallel, Estonian- and Russian-medium, school system. The aim of this reform was already set with the 1993 Basic and Upper-Secondary School Law. The government established Estonian as the medium of instruction (MOI) for at least 60% of the curriculum in all public upper secondary schools in 2011. Despite these reforms, the graduates of Russian MOI schools with their insufficient Estonian skills generally lack equal opportunities in further studies and in Estonia's labor market. Today, school desegregation has become a major topic in politics, and one of important national interest.

Students are not, however, the only subjects in language-in-education policy. Teachers are the ones who also face changes in the epicenter of LP. School closure across Estonia including Russian MOI schools, leave Russian-speaking teachers with clear options: retire or transfer to a new Russian MOI or, more likely, Estonian MOI, school. The redundancy of Russian-speaking teachers, once framed as a major social problem, especially for northeastern Estonia, is believed to be solved through teachers' retirement. On the other hand, every teaching professional is of great value for the Estonian educational system. How might this resource be redirected?

Our presentation focuses on Russian-speaking teachers who have transferred to Estonian MOI schools since the 1990s. In addition to tracing teachers' career trajectories, we examined teacher experiences through informal interviews. Our informants, who work in mostly Estonian-dominated language environments without (many) Russian MOI school alternatives, are a telling example of LP workings on the ground. Their stories also illustrate how diversity is and will be accommodated within the Estonian MOI school system.

Intercultural communication experiences of Tallinn University students from the African continent

Olivia Oseremi Jagbojo, Anastassia Zabrodskaja (Tallinn University)

As long as students from other cultures continue to choose Estonia as their study destination, there is bound to be interaction with the host students. This study focuses on the intercultural communication experiences of eight students from the African continent and the people who made up their social network, and how well they interacted with Estonian students. "African students" refers to students who are both racially black and have their ancestral location within an African country. The sample frame was limited to those who gained admission to study in Tallinn University not earlier than the 2015/2016 session. A qualitative in-depth semi-structured interview method was used. The phenomenological approach was used because of its ability to shed light on a particular phenomenon which seems to be overlooked, by bringing "deep issues" to the surface and making "voices heard" (Lester 1999: 4).

The study was based on the uncertainty reduction theory (Berger and Calabrese, 1975) and the anxiety and uncertainty management theory (Gudykunst, 2004). The findings revealed that the African students had a friendship network that consisted mainly of co-nationals but allowed room for fellow international students like themselves, and they had less contact with people from the host culture. The language barrier topped the list of communication problems encountered, along with cultural inhibitions, which played a role in limiting the level of interaction. Another finding in this study is that the African students perceived the host culture to be "frigid", "parochial" and "unwelcoming". Despite personality differences, the extent of contact didn't significantly vary. This study shows that communication barriers formed as a result of cultural leanings were strong enough to limit social interaction and friendship formation between the African students and local students.

References

Berger, C.R., & Calabrese, R.J. (1975). Some explorations in initial interaction and beyond: Toward a developmental theory of interpersonal communication. Human Communication Research, 1(2), 99–112.

Gudykunst, W. B. (2005). An anxiety/uncertainty management (AUM) theory of effective communication: Making the mesh of the net finer. In W. B. Gudykunst (ed.), Theorizing about intercultural communication, pp. 281–322. Thousand Oaks, CA: Sage.

Lester, S. (1999). An introduction to phenomenological research. Taunton UK, Stan Lester Developments. Retrieved from http://www.sld.demon.co.uk/resmethy.pdf

Linguistic Landscape in the Context of Learning Foreign Languages

Maris Saagpakk, Merilyn Meristo (Tallinn University)

As an interdisciplinary scholarly field, foreign language didactics is constantly in search of new ways to engage students in the learning of foreign languages, along with the cultural discourses they are embedded in. In this context, linguistic landscaping has recently become a topic of debate in foreign language didactics. The paper discusses the potential of linguistic landscapes for raising the cultural and linguisitic awareness of students. The examples

presented in the study stem from the area of high school education, especially the classes of German and French as foreign languages.

Ethnic identity construction among Lithuanians in the UK

Eglė Vaisėtaitė (Vilnius University)

In the context of global world and continuous migration between countries, the question of ethnic identity arises. Changing the place of residence often means reviewing your identity through an internal relationship with the new environment, new challenges and people around you. This presentation aims at finding out what strategies Lithuanian people use to construct their ethnic identity while living in the UK, which is the main target country of the current (from 1991 to present) Lithuanian emigration. The results are based on a quantitative (535 questionnaires) and qualitative (15 interviews) data from a research projects of language use, proficiency and attrition in diaspora (2011–2013 and 2015–2017, both headed by Meilutė Ramonienė, supported by State Commission of the Lithuanian Language).

This paper is trying to analyze the perception of the ethnic identity of emigrants in accordance with the national identity development strategies described by Kuznecovienė. The first strategy would be the construction of ethnic cultural space (for example, creating Lithuanian communities or participating in them). The second – cultural openness (for example, openness to a new culture, its acceptance and adoption). The last one – emotional linkage with the country of origin (for example, the belief that you will return to your home country or frequent thinking about it).

The survey revealed that constructing an ethnic cultural space is not typical behavior to Lithuanians in the UK: the majority said they do not participate in the activities of Lithuanian communities. Such an approach may have a relation to the main causes of emigration: the majority of those surveyed left their country voluntarily in search of new opportunities or work, so they are more concerned about getting to know a new place rather than keeping in close contact with Lithuanian communities. On the other hand, most of the respondents said that it is important for them to speak Lithuanian. The strategy of emotional engagement with the country of origin is quite an important factor in ethnic identity creation: although only about one third of the participants intend to return to Lithuania, at least half of them still consider Lithuania as their home country.

Identity and Experiences of Muslim Hijab-Wearing Women in Estonia

Syeda Reema Zakir, Anastassia Zabrodskaja (Tallinn University)

The rise in globalisation has led a number of immigrants from different cultures and religions to live in Estonia; one such group is Muslims. Since the 11 September 2001 incidents, Islamophobia has risen a great deal and has resulted in many negative connotations attached to the beard and the hijab (Chakraborti & Zempi, 2012). Due to the extremely controversial representation of Islam and Muslims all around the world, the association of Muslims with aggression, brutality and oppression of women spread more widely in Europe in recent years (Croucher, 2013).

The purpose of the study is to investigate the religious identity and social standing of Muslim women in Estonian society, which according to the Gallup Surveys (Smith, 2018) is one of the least religious societies in the world. Semi-structured in-depth interviews with 13 Muslim women who wear hijabs and or headscarves were conducted to gain insight into their experiences. Six of the informants were locally born and had converted to Islam, speaking either Estonian or Russian as their first language. Seven participants were immigrants who moved to Estonia for the purpose of studying or to accompany their husbands. The length of

time spent in Estonia of the immigrant women was roughly one to five years.

The phenomenological method, which aims to describe, understand and interpret the meanings of experiences of Muslim women, was employed. A number of domains emerged during the study, such as the descriptive characteristics of self-identity, family relational understanding, social relational enrichment, home-country and host-cultural experience, globalisation experience, settlement challenges and future perspectives. Hate speech, racism, discrimination and social exclusion emerge as common elements that almost all these women have experienced in different settings. The paper ends with opinions on improving the chances of integration and on helping Muslim women manage differences.

Chakraborti, N. and Zempi, I. (2012). The veil under attack: Gendered dimensions of Islamophobic victimization. *International Review of Victimology*, *18*(3), 269-284.

Croucher, S. M. (2013). Integrated threat theory and acceptance of immigrant assimilation: An analysis of Muslim immigration in Western Europe. *Communication Monographs*, *80*(1), 46-62.

Smith, O. (2018, January 14). *Mapped: The world's most (and least) religious countries.* Retrieved from https://www.telegraph.co.uk/travel/maps-and-graphics/most-religious-countries-in-the-world/

Simplification of linguistic reality through the stereotyping of language groups: the case of Ukraine

Olga Zvyeryeva (V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine), Ad Backus (Tilburg Universtity, Netherlands)

We present the results of our analysis of Ukrainian public discourse, highlighting the simplification of sociolinguistic reality through the stereotyping of Russian- and Ukrainian-speaking citizens in response to the Russian-Ukrainian conflict.

The empirical basis of the research is a public discussion on language choice and patriotism that took place in August, 2017. Initiated by Western and Eastern Ukrainian public figures in online newspapers, it engaged the broader public in follow-up debates on the newspaper's websites and on Facebook. The participants, both Ukrainian- and Russian-speaking, showed a similar pro-Ukrainian stance. However, their concepts of sociolinguistic identity differed, shaping their stereotypes about the other group and their vision of the Ukrainian linguistic landscape.

Ukraine is linguistically heterogeneous, with mainly Ukrainian and mainly Russian-speaking settlements, bilingual regions, and regions that use mixed Ukrainian-Russian varieties known as 'surzhyk'. The process of de-Russification that followed Euromaidan shifted the relative statuses of the languages, changing the status of surzhyk from a colloquial sociolect to a transitional language for people switching from Russian to Ukrainian.

However, the Russian-Ukrainian conflict pushes the population to simplified images of language groups, based on the regional stereotypes. One such major stereotype is regionalism: Ukrainian-speaking participants tended to define true Ukrainians as fully-Ukrainian speaking individuals blocking other groups from view. The Russian-speaking population perceived the gap between the regional and the national identity, partially based on the language, as a clash of cultures.

The long-lasting fear that regionalism may divide Ukraine underlies the second major stereotype: the alleged political motivation for language choice. The Russian-speaking population was regarded by Ukrainian-speaking participants as a political, rather than ethno-cultural, group, monolingual and prone to separatism. Yet, for a number of Russian-speaking

participants, their use of Russian reflected their family background and habits, and did not symbolize any political stance.

Association of language choice with regionalism and political stance simplifies the understanding of the Ukrainian society, pushing it towards binary oppositions that reject its multilingual reality.

A comparative study of olfactory words in Estonian and German

Karin Zurbuchen (Tallinn University)

The language of smell has long been considered as underdeveloped and the least significant among human senses (Köster 2002; Le Guèrer 2002). Humans olfaction is sensitive but not particularly codable in languages (de Val, Huisman, Wnuk, & Majid 2017; Majid 2015; Maijd & Burenhult 2014; Wnuk & Majid 2014).

This empirical study offers complementary insights into odor language communication and provides evidence that odors are difficult to express both in Estonian and in German. New experimental data was collected from 20 Estonian native speakers (13 female, mean age 31,62) and 20 German native speakers (10 female, mean age 27,69) in an odor naming experiment. The method used was similar to empirical study carried out on Estonian some decades ago (Sutrop 2002). The approach allows to bring out the commonalities and distinctions in odor naming in Estonian and German and identify whether there are basic odor terms by applying basic colour criteria to olfactory domain (Berlin & Kay 1969). In sum, the results demonstrate that the olfactory lexicon of the two very different languages has more similarities than initially presumed.

References

Berlin, B., Kay, P. (1969). Basic color terms: their universality and evolution. Berkeley: University of California Press.

de Valk, J. M., Wnuk, E., Huisman, J. L.A., Majid, A. (2017). Odor-color associations differ with verbal descriptors for odors: A comparison of three linguistically diverse groups. *Psychonomic Bulletin & Review*, 24, 1171-1179

Köster, E. (2002). The Specific Characteristics of the Sense of Smell. – Catherine Rouby, Benoist Schaal, Danièle Dubois, Rémi Gervais, A. Holly (eds.), Olfaction, taste, and cognition. Cambridge University Press, 27–43.

Le Guèrer, A. (2002). Olfaction and Cognition: A Philosophical and Psychoanalytic View. – Catherine Rouby, Benoist Schaal, Danièle Dubois, Rémi Gervais, A. Holly (eds.), Olfaction, taste, and cognition. Cambridge University Press, 3–15

Majid, A., Burenhult, N. (2014). Odors are expressible in language, as long as you speak the right language. – Cognition, 130, 2, 266–270.

Majid, A.(2015). Cultural factors shape olfactory language. Trends in Cognitive Sciences, 19, 629–630

Sutrop, U. (2002). The vocabulary of sense perception in Estonian: structure and history. Opuscula Fenno-Ugrica Gottingensia, 8. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Wnuk, E., Majid, A. (2014). Revisiting the limits of language: The odor lexicon of Maniq. *Cognition*, 131, 125–138.

L2 TÖÖTUBA / WORKSHOP ON SLA

Pseudosõnade kasutus keelepuude märkamisel kakskeelsel lapsel

Merit Hallap, Marika Padrik (University of Tartu)

Logopeedide ja õpetajate jaoks on suur väljakutse, kuidas märgata ja kindlaks teha keelepuuet astmelise kakskeelsusega lastel. Keeruline on eristada kahjustatud keeleomandamise võimest ja piiratud sisendist tingitud puudulikku keeleoskust. Et varane märkamine aitab ennetada teiseseid arenguprobleeme ja kindlustada õigeaegse sekkumise, vajavad spetsialistid viise ning vahendeid keelepuude identifitseerimiseks kakskeelsetel lastel.

Teadusuuringud (vt Armon-Lotem & Meir, 2016; Boerma & Blom, 2017; Coady & Evans, 2008) näitavad pseudosõnade kordamise ülesande tulemuste head potentsiaali keelepuude markerina. Pseudosõnade kordamisel peab laps kordama tähenduseta sõnu (häälikujärjendeid), mida ta varem pole kuulnud. Et sellised sõnad pole keele sõnavara osa, väheneb keelekogemuse mõju tulemustele ning sestap ei ole mitmekeelsed lapsed ükskeelsetega võrreldes halvemas olukorras. Pseudosõnade kordamisel peab laps rakendama erinevaid oskusi: sõnade tajumine, fonoloogiliste üksuste meeldejätmine, fonoloogiline kodeerimine, hääldamine. Tegemist on ülesandega, mis näitab keelelise info töötluse võimet, mitte keeleoskust. Ülesande sooritamise tulemus sõltub kasutatud pseudosõnade tunnustest (silpide arv, häälikuline koostis, sõna kooskõla keele fonotaktika reeglitega). Ettekandes keskendutakse raskustele ja võimalustele keelepuude identifitseerimisel kakskeelsetel lastel. Samuti tutvustatakse prooviuuringu faasis olevat pseudosõnade testi: materjali valikut ning uuringu protseduuri kavandamist.

Kirjandus

Armon-Lotem, S., Meir, N. (2016). Diagnostic accuracy of repetition tasks for the identification of specific language impairment (SLI) in bilingual children: evidence from Russian and Hebrew. – International Journal of Language & Communication Disorders, 51, 715 731.

Boerma, T., Blom, E. (2017). Assessment of bilingual children: What if testing both language is not possible? – Journal of Communication Disorders, 66, 65–76.

Coady, J. A., Evans, J.L. (2008). Uses and interpretations of non-word repetition tasks in children with and without specific language impairment. – International Journal of Language & Communication Disorders, 43, 1–40.

Mängustatud õppetegevuste mõju üheksanda klassi õpilaste eesti keele kui teise keele õpimotivatsioonile

Pirgita-Maarja Hallas (Tartu Ülikool)

Paljud eesti keelest erineva kodukeelega õpilased ei saavuta praegu põhikooli lõpuks sellist eesti keele taset, mis võimaldaks neil õppida gümnaasiumis eri aineid eesti keeles ilma probleemideta. Üheks oluliseks õpitulemusi mõjutavaks teguriks on õpimotivatsioon ja hoiakud õppimise suhtes. Eesti keele õpetajad alahindavad sageli õppetegevuste, õppemetoodika ja õppematerjalide osa õpilaste motivatsiooni ja hoiakute kujundamisel (Metslang jt 2013).

Ettekandes tutvustan mängustatud õppetegevuste mõju üheksanda klassi õpilaste hoiakutele eesti keele kui teise keele õppimise suhtes. Ühes eesti keelest erineva kodukeelega Tallinna koolis viidi üheksanda klassi õpilastega läbi eksperiment. Selle käigus toimus kuuel õpperühmal kolme kuu jooksul üks kord nädalas tund, kus eesti keelt õpiti vaid mängustatud õppetegevuste abil. Kolm korda nädalas toimusid samal perioodil traditsioonilised eesti keele

tunnid teise õpetajaga. Eksperimendis püstitati hüpotees, et mängustatud õpe tõstab õpilaste sisemist õpimotivatsiooni. Õpilased vastasid nii eksperimendi alguses kui ka lõpus ankeetküsitlusele, milles hindasid õppetegevusi eri aspektidest lähtuvalt.

Eksperimendi tulemused varieerusid nii individuaalselt kui ka rühmiti, ent valdavalt hindasid üheksanda klassi õpilased mängulist õpet lõbusaks, kergeks ja energiat andvaks, kuid ei olnud alati kindlad selle kasulikkuse osas.

Eksperimendi tulemused näitavad, et mängustatud õppel on potentsiaali tõsta eesti keele kui teise keele õppe motivatsiooni, kuid selle saavutamiseks peab arvestama mitmeid eri aspekte. Mängustatud õppetegevused peavad olema eesmärgistatud ja nende läbiviimine täpselt kavandatud. Õpperühma õhkkond peab olema positiivne ja usalduslik. Õppetegevused peavad olema varieeruvad ning õpilastele põhjendatud.

Keeleteadlikkuse roll keeltevahelise sarnasuse tunnetamisel

Annekatrin Kaivapalu (Turu Ülikool/Tallinna Ülikool), Maisa Martin (Jyväskylä Ülikool)

Tunnetatud sarnasus väljendab õppija varasemale keeleõppekogemusele tuginevat arusaama sihtkeele elementide, protsesside ja süsteemi seostest emakeele ja muude varem omandatud lähtekeeltega. Suutlikkus keeltevahelist sarnasust tunnetada põhineb muu hulgas keeleteadlikkusel, keeleõppijati varieeruval võimel teadlikult peegeldada keelt ja selle olemust (Roehr 2007). Kõrge keeleteadlikkus soodustab keeltevahelise sarnasuse tunnetamist ja aitab nii kaasa sihtkee(t)e omandamisele.

Ettekandes käsitletakse eesti ja soome keelt emakeele ja teise keelena (emakeeled vastavalt vene ja rootsi) kõnelejate keeleteadlikkust eesti ja soome muutemorfoloogia sarnasuse tunnetamisel. Lähema vaatlusel all on: 1) teadlikkus geograafilisest, sotsiaalsest ja ajaloolisest varieerumisest; 2) morfoloogiline ja paradigmaatiline teadlikkus; 3) teadlikkus fonoloogiast ja ortograafiast. Tunnetatud sarnasuse mõõtmiseks loodud testis paluti osalejatel hinnata eesti ja soome käändevormide sarnasust kolmeastmelisel skaalal sarnaseks, üsna sarnaseks või erinevaks ning oma arvamust põhjendada. Testi kvantitatiivsed tulemused erinesid osalejarühmiti märkimisväärselt: soome keelt emakeele või teise keelena kõnelejad tunnetasid oluliselt enam keeltevahelist sarnasust kui eesti keele kõnelejad. Samuti erinesid erikeelsete keelekasutajate prevaleerivad keeleteadlikkuse liigid. Soome keelt emakeele ja teise keelena kõnelejad toetusid sarnasuse hindamisel esmajoones soome keele geograafilisele, sotsiaalsele ja ajaloolisele varieeruvusele, kuigi rootsikeelsed osalejad viitasid vanemale soome keelele mõnevõrra soomekeelsetest vähem. Eestikeelsed osalejad tuginesid peamiselt morfoloogilisele ja paradigmaatilisele, eesti keelt teise keelena kõnelejad aga fonoloogia ja ortograafia sarnasusele. Tulemused annavad tunnistust ühelt poolt keeleteadlikkuse liikide hierarhilisusest, teisalt nende kumulatiivsuse olulisusest keeltevahelise sarnasuse tunnetamisel.

Kirjandus

Roehr, K. 2007. Metalinguistic knowledge and language ability in university-level L2 learners. – Applied Linguistics, 29(2),173–199.

Kas eesti keele kui teise keele õppimine koolis saab olla aktiivne, loogiline ja lõbus?

Mare Kitsnik (University of Tartu)

Uute eesti keele kui teise keele õppekavade järgi on põhikooli lõpetajalt oodatav tase eakohane B2 ja gümnaasiumi lõpetajal eakohane C1. Nii kõrge taseme saavutamine eeldab eestikeelset aineõppe ja eesti eakaaslastega suhtlemise kõrval kindlasti ka muudatusi eesti

keele tundides. Senisest tunduvalt rohkem tuleks rakendada kommunikatiivset õppemeetodit ja aktiivõpet ning õppeprotsessi ülesehitus peab vastama teise keele omandamise loomulikele põhimõtetele.

Eesti keele õppematerjalid mõjutavad õppeprotsessi ning õppekomplektid vajavad seega pidevat arendamist. Ettekandes tutvustan peagi valmiva B2.1-taseme õppekomplekti koostamise põhimõtteid ja ülesandetüüpe. Õppekomplekt on mõeldud gümnaasiumi esimeseks komplektiks. Selle eesmärk on ühtlustada eri tasemega põhikoolilõpetajate keeleoskust ja liikuda edasi kõrgema taseme akadeemilise keeleoskuse suunas. Komplekti võtmesõnad on: elulisus, eakohasus, loogilisus, vastavus teise keele omandamise põhimõtetele, aktiivsus, kaasahaaravus.

Komplekti koostamisel on lähtutud kasutuspõhise keeleomandamise põhimõtetest. Komplekt sisaldab autentseid kuulamistekste (intervjuud, filmid, laulud jm) ja lugemistekste (artiklid ajakirjandusest jm) ning nende juurde loodud eri tüüpi ülesandeid. Kuulamisülesanded suunavad õppijaid teksti korduvalt kuulama: nii jäävad sagedased keelekonstruktsioonid õppijaile meelde ning nad hakkavad proovima neid ka ise kasutada.

Õppekomplektis on palju sõnavaraülesandeid. Sõnade väljatoomise eesmärk on suunata õppijaid kasutama ka keerukamat sõnavara kui B1-tasemele iseloomulik esmatasandi sõnavalik. Sõnavara harjutamiseks on kasutatud mängustatud ülesandeid, nt improjuttude ja -dialoogide koostamist uute sõnadega. Grammatikateemade valikul on arvestatud nende vajalikkust, veaohtlikkust ning jõukohasust B2-tasemel. Grammatikat harjutatakse suuliselt ja seda tehakse üldjuhul samuti mängustatud ülesannete (nt liikumine, mõistatamine, impro jm) abil.

Õppekomplektis on arvukalt vestlus- ja arutlusülesandeid, mis arendavad nii oma arvamuse väljendamise kui ka väitluspädevust. Paljud rääkimisülesanded suunavad õpilasi korraga vestlema, tõstes nii igaühe rääkimisosalust märgatavalt. Rääkimisülesanded on seotud liikumise, loovuse ja esinemisega. Mängitakse läbi autentselaadseid situatsioone ning sooritatakse ülesandeid ka klassiruumist väljas, autentses keelekeskkonnas.

Uus komplekt võimaldab muuta tunnid aktiivsemaks, loogilisemaks ja lõbusamaks ning tõsta selle kaudu ka keeleoskuse taset.

Rõhk ja lõdvestus – kontrastiiv-dünaamilise häältusõppe vähenähtavad nurgakivid

Einar Kraut (vabakutseline kõne- ja häältusõpetaja)

Ettekanne lahkab võimalusi, mida häältusliigutuste süsteemi õpetamisel pakub töö kõneaparaadi „mitteartikulatoorse" vööndiga: hingamise ja häälejuhtimisega.

On üldfoneetiline eeldus, et keele häältusomapära süvajuured on ekspiratoor-fonatoorses koordinatsioonis – selles, mis tüüpi automatism juhib hingamis- ja häälelihaste tööd. Füüsikaline sidestus kolmanda kõneloomevööndi, artikulatsiooniga on määratud suhteliselt vähese, hõlpsasti hallatava tunnustehulgaga (rõhuliigutuse pingsusaste, kiirus, ajastatus oraalse suluga ning häälelihaste töö reaktiivsuslaad) – sündiv tervik (keeleomane „aktsent") aga varieerub keelest keelde hõlmamatutes piirides (vrd ka Hála 1975: 318 jj). Hingamis- ja häälekoordinatsiooni eripärad ei avaldu mitte üksnes prosoodiliste erisustena – sellesama koostöö vahetu mõju all peab ilmselgelt vormuma ka foneemivara süvastruktuur.

Traditsiooniline häältusõpe nii meil kui mujal jätab selle kolmainu-terviku märkamata: soovitud häälikuomadusteni peavad viima eeskätt kuulamisharjutused ja asendidrill artikulatoorses vööndis (vt nt Mutt 1978).

Kontrastiiv-dünaamilise treeningsüsteemis (Kraut 2000) on hingamis- ja häälekomponent

olnud tähelepanu all alati. Värskete andmete najal näitan rõhudünaamilise pidepunkti otsustavat tähtsust mitte ainult prosoodilise pädevuse, vaid ka näiliselt „puhtartikulatoorsete" motoorikaoskuste hõlpsamal adumisel ja omandamisel (algus- ja lõpukonsonantide pingevabastus, helitud leenised, vokaalide ja eeskeelekonsonantide tämbripuhtus, palatalisatsiooni eripärad). Ettekandes kirjeldan ja põhjendan lühidalt süsteemse rõhutreeningu tähtsamaid võtteid ning nende psühhomotoorseid eeliseid hariliku sõnalise häälikukorrektsiooni ees. Osutan ka võimalustele rakendada neidsamu lähteprintsiipe teiste keelte häältdusõppes.

Ettekandes kasutan töönäiteid parajasti käimasolevast häälduskursusest Linnamäe vene lütseumis (õpilased 3 eri vanuseastmes). Kursuslaste häältdusest enne kursuse algust annab läbilõikelise analüüsi TÜ foneetikadoktorandi Anton Malmi paralleelettekanne.

Kirjandus

Hála, B. 1975. Fonetika v teorii a v praxi. Státní Pedagogické Nakladatelství, Praha.

Mutt, O. 1978. Inglise keele foneetika. Õpik eestlastele. Valgus, Tallinn.

Kraut, E. 2000. Eesti keele hääldamine. Käsiraamat harjutuste ja helinäidetega. Tea, Tallinn.

Mobiilirakendus hispaania emakeelega eesti keele õppijatele vokaalide häälduse ja taju treenimiseks

Katrin Leppik (Tartu Ülikool)

Eesti ja hispaania keel erinevad vokaalfoneemide arvu poolest, eesti keeles on üheksa /i, y, e, ø, æ, ɑ, o, ɤ, u/ ja hispaania keeles viis /i, e, a, o, u/ vokaalfoneemi. Varasemad uurimused on näidanud, et hispaania emakeelega eesti keele õppijatele valmistab raskusi eesti keele vokaalide hääldamine ja tajumine. Hääldamisel ei erista hispaania emakeelega keeleõppijad vokaale /ø/ ja /ɤ/ ning need sulanduvad umbmääraseks keskvokaaliks. Samuti ei erista keeleõppijad eesti keele /ɑ/-d ja /æ/-d hispaania keele /a/-st. (Leppik, Lippus 2014) Tajukatse tulemuste põhjal osutus keeleõppijatele kõige keerulisemaks vokaalide /ø/ ja /ɤ/ kategoriseerimine ning neid aeti tihti omavahel segamini (Leppik 2017).

Eesti keele õppimiseks on loodud mitmeid rakendusi ja veebipõhiseid kursusi, kuid need keskenduvad enamasti sõnavara õpetamisele. Valladolidi ja Tartu ülikoolide koostööna valmib mobiilirakendus eesti keele vokaalide häälduse ja taju õppimiseks ja treenimiseks. Rakendusse on valitud just hispaania emakeelega eesti keele õppijate jaoks keerulised vokaalide-kombinatsioonide (/i-y/, /u-y/, /ɑ-æ/, /ɑ-o/, /e-æ/, /o-ø/, /o-ɤ/). Rakendus põhineb minimaalpaaridel (nt uks-üks), iga kombinatsiooni kohta on rakenduses 12 minimaalpaari, mida sünteesitakse ning mille häältdust hindab kõnetuvastus. Rakendus koosneb teooria osast, kus selgitatakse keeleõppijale vokaalide hääldamist ning produktsiooni ja diskriminatsiooni harjutustest, kus keeleõppijal tuleb häältdada sõnu ning valida ekraanilt kuuldud sõna. Juhul kui kõnetuvastus ei tunne keeleõppija häältdatud sõna ära, kuvatakse ekraanile nõuanne vastava vokaali hääldamiseks.

Pärast rakenduse valmimist ja testimist plaanime viia läbi eksperimendi, et hinnata rakenduse mõju keeleõppija häältdusele. Plaanitavas eksperimendis osalevad kaks rühma hispaania emakeelega eesti keele õppijaid, kellest üks rühm kasutab häälduse treenimiseks mobiilirakendust. Mõlemad rühmad läbivad enne ja pärast eksperimenti kontrolltesti.

Lisaks keeleõppijale toob mobiilirakenduse kasutamine kasu ka teise keele häälduse uurijatele. Rakenduse kasutamine lihtsustab materjali kogumist, kuna võimaldab lindistada keeleõppijaid ilma neid salvestuskabiini kutsumata ja see omakorda aitab jõuda rohkemate keeleõppijateni.

Vene aktsendi akustilistest tunnustest eesti keeles

Anton Malmi (Tartu Ülikool)

Uurimuse eesmärk on analüüsida vene emakeelega kõnelejate häälduses eesti keele sõnaalguliste konsonantide F2 siirdeid vokaalile, eesti keele palatalisatsiooni häältdust ning kolmes vältes sõnade silpide kestussuhteid.

Teise keele kõnelemisega kaasneb tihti aktsent, mis on kõrvalekalle sihtkeelele omasest häältdusest. Mida varemas eas alustatakse õppimist, seda paremini omandatakse sihtkeele foneetilised ja fonoloogilised kategooriad [1]. Ühed sellised kategooriad, mida õppija peab eesti keelt õppides omandama, on häälikute kolmene pikkusvastandus ja palatalisatsioon.

Akustiliselt iseloomustab nii eesti kui vene keele palatalisatsiooni palataliseeruva konsonandile eelneva vokaali F2 väärtuse tõus [2–5]. Eesti keeles palataliseerub ainult pearõhulises silbis vokaalile järgnev konsonant [6]. Vene keeles realiseerub palatalisatsioon pigem konsonandi lõpuosas ja talle järgnevas vokaalis või sõna alguses [2,7]. Lya Meister [8] leidis, et vene emakeelega eesti keele õppijatel on raskusi teise ja kolmanda välte eristamisel sest vene keeles sellist kolmest pikkusvastandust ei esine. Esma- ja teisevälteliste sõnade eristamisega said õppijad hästi hakkama.

Tulemused näitasid, et vene emakeelega kõnelejad ei palataliseerinud sõnaalgulist konsonanti ega ka i-tüvelisi sõnu kus vokaalile järgnes pikk konsonant. Vene emakeelega keelejuhtide häälduses olid teise- ja kolmandavältelistes sõnades silpide kestussuhted sarnased.

Kirjandus

Flege, E., 1995. Second Language Speech Learning.

Shupljakov, V., Fant, G., De Serpa-Leitao, A., 1968. Acoustical features of hard and soft Russian consonants in connected speech: A spectrographic study. STL-QPSR 9(4): 1–6.

Eek, A., 1972. Acoustical Description of the Estonian Sonorant Types. Estonian Papers in Phonetics 1: 9–37.

Lehiste, I., 1965. Palatalization in Estonian: Some acoustic observations. Estonian Poetry and Language: Studies in Honor of Ants Oras: 136–62.

Liiv, G., 1965. Preliminary Remarks on the Acoustic cues for Palatalization in Estonian. Phonetics 13: 59–64.

Teras, P., Pajusalu, K., 2014. Palatalisatsioonist ja prepalatalisatsioonist spontaanses eesti keeles. Keel Ja Kirjandus 4.

Kochetov, A., 2002. Production, perception, and emergent phonotactic patterns: A case of contrastive palatalization Doctor of Philosophy. University of Toronto, 2002.

Meister, L., 2011. Eesti vokaali- ja kestuskategooriad vene emakeelega keelejuhtide tajus ja häälduses. University of Tartu, 2011.

Uurija otsib vereplekki, verepleki või vereplekk? Digimäng sihitise õppimiseks

Helena Metslang (Tartu Ülikool), Edvin Aedma (Interactive Fate OÜ), Toomas Laasik (Interactive Fate OÜ), Levar Lõhmus (Interactive Fate OÜ), Natalia Vaiss (Eesti Keele Instituut), Helle Metslang (Tartu Ülikool), David Ogren (Tartu Ülikool), Raili Pool (Tartu Ülikool)

Eesti keele sihitise käändevaheldus on teatavasti keeleõppija jaoks üks keerukamaid grammatikateemasid. Oleme Tartu Ülikooli ja Eesti Keele Instituudi lingvistide koostöös ettevõttega Interactive Fate kavandanud sihitise õppimiseks kasutajasõbraliku ja atraktiivse keeleõppemängu, mis toetub vooteooria põhimõtetele (Csikszentmihalyi 1990). Mängu

peamise sisu moodustavad 40 minikoomiksit koos lausete, lünkade, valikvastuste ning visuaal- ja heliefektidega. Lisanduvad lühikesed ja konkreetsed selgitused vormivaliku tegurite kohta. Lausete koostamisel toetutakse projekti käigus koostatavale ja mänguga lingitavale sihitisesõnastikule, mis sisaldab eesti keele sagedasemate transitiivverbide sihitiserektsiooni mallide kirjeldusi ja näitelauseid.. Sihitisesõnastik on kättesaadav Eesti Keele Instituudi veebilehel aadressil http://www.eki.ee/dict/asp/. Teeside esitamise ajal on mäng valmimise lõppfaasis.

Mäng aitab kinnistada partitiivverbide äratundmist ning aspektverbide kasutamist ning arvestada verbivormide mõju sihitise käände valikule. Need oskused on abiks nii gümnaasiumiõpilastele B2 taseme keelestruktuuride õppimisel kui teistelegi eesti keele kui teise keele kasutajatele.

Mängu loomisel teeme koostööd Läänemere Gümnaasiumi ja Annelinna Gümnaasiumiga. Projekti toetab SA Innove Euroopa Liidu struktuurivahenditest.

Konverentsil esitleme sihitisemängu koos seda toetava sihitisesõnastikuga.

Kirjandus

Csikszentmihalyi, Mihály 1990. Flow: The Psychology of Optimal Experience. New York: Harper and Row.

Huvitavad ja kasulikud õppetegevused eesti keele kui teise keele tundides 11. klassi õpilaste hinnangul

Hiie Rüütel (Tallinna Ülikool)

Tänapäevased seisukohad rõhutavad autentse sisendi ja loomuliku suhtlemise suurt rolli teise keele omandamisel (Ellis 2002). Õppides teist keelt koolitundides, on seega oluline ka seal luua võimalikult autentseid keelekasutusolukordi ja kasutada suhtlema motiveerivaid ülesandeid. Oluline on ka tundides kasutatavate õppetegevuste huvitavus õpilaste jaoks. Ainult siis, kui õpilased on tegevustest päriselt haaratud, õpivad nad tõhusalt (Dörnyei 1994).

Ettekandes annan ülevaate peatselt valmivast magistritööst. Töös uurin vene kodukeelega 11. klassi õpilaste arvamusi eesti keele kui teise keele tundides kasutatavate õppetegevuste huvitavuse ja kasulikkuse kohta. Uuringus osales 105 11. klassi õpilast neljast Tallinna vene kodukeelega koolist. Uuringu käigus vastasid õpilased kirjalikult küsimustikule ja osalesid seejärel suulises vabas vormis rühmaintervjuus.

Uuringu tulemused näitavad, et nii kõige huvitavamaks kui ka kõige kasulikumaks õppetegevuseks peavad õpilased eri tüüpi rääkimisharjutusi. Grammatikaharjutusi peetase kõige igavamaks tegevuseks, kuid samas küllalt kasulikuks. Üks viiendik vastanuist soovib grammatikaharjutusi senisest rohkemgi teha. Rühmatöid peetakse üsna huvitavaks, aga mitte kasulikuks. Artiklite lugemine ja nende üle arutlemine on õpilaste arvates küllalt igav ja ka mitte eriti kasulik. Kirjutamisülesandeid ei peeta ei huvitavaks ega ka kasulikuks, kuid osa õpilastest soovib tundides senisest rohkem kirjutada, et oma kirjalikku eneseväljendusoskust harjutada.

Õpilased leiavad, et tunnid oleksid huvitavamad, kui seal saaks rohkem mängida ning täita loomingulisi ja põnevaid ülesandeid. Lisaks soovitakse väga teha rohkem koostööd eesti emakeelega noortega. Õpilased tunnetavad, et ilma autentse suhtlemiseta emakeelekõnelejatega ei teki julgust eesti keeles suhelda.

Uuringu tulemused näitavad, et õpilased tajuvad loomuliku keeleomandamise põhimõtteid hästi ja nende arvamusi võiks eesti keele kui teise keele õppemetoodika arendamisel rohkem arvestada.

Viited

Dörnyei, Zoltán 1994. Motivation and motivating in the foreign language class- room. – Modern Language Journal, kd 78, nr 3, lk 273–284.

Ellis, Nick C. 2002. Frequency effects in language acquisition: A review with implications for theories of implicit and explicit language acquisition. – Studies in Second Language Acquisition, kd 24, nr 2, lk 143–188.

Conceiving a curriculum for South Estonian as a Foreign Language / for Specific Purposes

Tobias Weber (Ludwig Maximilian University of Munich)

This presentation shall give an overview of the challenges encountered in the process of designing an academic curriculum of South Estonian for non-native speakers of a Finnic language. It constitutes a work-in-progress report on a current project on creating learning materials based on authentic media to be trialled in a language class at the University of Munich in summer. An initial pilot study for this class was conducted in 2017, highlighting possible target groups, as well as student interests and needs. The presentation will include some preliminary findings and suggest principles in course design for discussion.

Examining currently existing teaching and learning materials for South Estonian varieties, there are two characteristics which impede their usefulness for adult foreign language learners outside of Estonia: Firstly, the largest bulk of materials are designed for children and young learners in primary and secondary education, and, secondly, all materials presuppose (near-) native command of a Finnic language, usually Literary Estonian. While it is possible to adapt children textbooks for the instruction of adults, motivation and critical engagement with the texts may be lost; target group specific materials would present topics relevant and of interest to the learners, i.e. in the present case, students in Finno-Ugric and other philologies, anthropologists, and students in the Humanities. For these learner groups, materials based on authentic media can provide meaningful and stimulating input, and provide insights to the South Estonian communities' culture in a theme-based language class.

In either approach – using existing textbooks or authentic materials – teachers and students need to adapt to the lack of pedagogically edited texts which do not build on pre-existing language awareness or the ability to abstract from knowledge about Estonian. The present project tries to close this gap in the textbook market and open access to South Estonian for learners who cannot use materials intended for Estonians due to the language barrier. Although, arguably, a learner intending to use any South Estonian variety for communicative needs should also aim at a good command of Standard Estonian, the needs of students in tertiary education may be covered independently, following a South Estonian for Specific Purposes curriculum.

LASTEKEELE TÖÖTUBA / WORKSHOP ON CHILD LANGUAGE

Learning an artificial morphological rule in Estonian: some preliminary results

Reili Argus, Eveli Makko (Tallinn University)

It have been debates about whether explicit instruction of grammar can help children acquire the language rules (e. g. Ferman, Karni 2014; Akakura 2012). In most cases the acquisition of indo-european and semitic languages have been under investigation. The current study is the first attempt to investigate how an artificial morphological rule (AMR) is acquired by Estonian-speaking children. The goal of the study is to examine how Estonian-speaking children acquire an artificial morphological rule in explicit instruction condition and provide better understanding of effects of semantic (animate vs inanimate), morphophonological (gradation of verb stem) and frequency factors on the acquisition.

The semantic distinction animate/inanimate not existing in Estonian language was provided to children as a to-be-learned morphological rule. The AMR was designed to be analogous to the morphological rules of Estonian grammar: the suffix -k was to be added to verbs used with animate nouns and the suffix -m was to be added to verbs used with inanimate nouns. Participants (N=8, age 8) were trained across multiple sessions, so that the explicit instruction was provided in the beginning of each session. Then the list of repeated and new noun-verb items were presented to children to perform the judgement task. Each participant was individually trained in 10 consecutive daily training sessions (1–4 days apart) and again after 30 days in the control session. Both accuracy of answers and the reaction time was measured. Results were compared with those from the control group (N=4, age 25).

The preliminary results show that: 1) two children had not acquired the AMR even at the end of testing period; 2) in general, the AMR was learned from low (46,9% of correct answers in first session) to high proficiency 87,5% of correct answers in 10th session) by children; 3) the percentage of correct answers in first session was higher in case of adults (73%) and they reached also to higher proficiency than children at the end of testing period (97% of correct answers); 4) the reaction time decreased by one third during sessions in both tested groups; 5) the morphophonological factors did not play any crucial role in the acquisition, test units with an animate subject were acquired slightly better than items with inanimate subjects.

POSTER: Public awareness of childhood language impairment in Estonia

Reili Argus (Tallinn University), Virve-Anneli Vihman (University of Tartu), Andra Kütt (Tallinn University)

This poster provides an overview of results from the survey of public awareness of childhood language impairment conducted in Estonia.

Over the period 2015–2019, the COST programme funded Action 1406, entitled “Enhancing children's oral language skills across Europe and beyond – A collaboration focusing on interventions for children with difficulties learning their first language”. This action has brought together speech and language therapists and researchers of children’s language development and developmental language disorders in a network with the aim of comparing SLT contexts and practices across countries.

The survey on public awareness of childhood language impairment impairment ("arenguline keelepuue" in Estonian) was conducted in Estonia among 93 respondents (adults between 18 to 80 years of age). Analysis of the results revealed that approximately one half of respondents had never heard the term “childhood language impairment” while the terms “dyslexia” and “ADHD” were familiar to 75% of respondents. Participants who were familiar with the term “childhood language impairment” in most cases had read it in a newspaper or

heard it in the media. Respondents described it mainly as delayed language development. Medical and psychological origins were most often chosen to be the main causes of language impairment. The majority of participants thought that language impairment can be resolved with hard work. Approximately 80% of respondents were familiar with the term "language therapy" or "intervention" and 96% believed that it is helpful for children with language impairment.

Speech therapists were considered to have a key role in identifying children's language impairment. According to the majority of answers, the person who might work specifically on remediating oral language impairment of school-aged children should be a speech therapist. The role of parents and teachers was only occasionally mentioned. Half of the respondents thought that children with childhood language impairment do not access services in Estonia. The main reasons for inaccessibility to services for children were thought to be the lack of information available to parents, the lack of importance given to the impairment by the educational system, and also the lack of speech and language therapists in the country.

Acquisition of noun derivation in Estonian and Russian: factors of productivity and frequency under examination

Viktoria Kazakovskaya, Reili Argus (Tallinn University)

Children acquire language system very fast and rather easy due to their sensitivity to lexical and grammatical structures and their distribution (Behrens 2003). Additionally, a stable distribution of linguistic structures in the input could help children to recognize these structures (Bates & MacWhinney 1987). We are aware of the fact that in many languages children start with nouns followed by verbs, therefore the distribution of the main parts-of-speech could signal important information about the syntactic structure of the early child speech. We have to admit that availability of the large modern corpora (Child Language Data Exchange System, CHILDES, MacWhinney 2000) could provide access to explore these questions on the data of many languages, however, the studies in this area are very limited (see Behrens, 2003 for German, LI and Fang 2011 for English, Argus, Kõrgesaar 2014 for Estonian).

The primary aim of this study is to investigate the parts-of-speech frequency distribution of children and their input in two typologically different languages, Estonian and Lithuanian. The analysis focuses on the parts-of-speech, and includes nouns, verbs, adjectives, adverbs, and pronouns, as these are the main elements constructing the syntactic relations of the utterance. The Estonian and Lithuanian corpora have been studied and included data of two pairs of different sex children. Both corpora contain mainly dialogues between mothers and children. The participants were engaged in normal every day activities with their mothers. The main findings include the analysis from the data of approximately one year (from the age of 1;7 to 2;8) and demonstrate an interesting results: the high degree of stability in distribution of the parts-of-speech in the mother' data and in the children's later data. The amount of nouns decreases moderately during the later period of observation while similar tendency can not be observed in the input.

References

Argus, Reili; Kõrgesaar Helen 2014. Sõnaliigid eesti lapse kõnes ja lapsele suunatud kõnes. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aaastaraamat, 10, 37–53.

Bates, E.; MacWhinney, B. (1987). Language universals, individual variation, and the competition model. In MacWhinney, B. (Ed.), Mechanisms of language acquisition. Hillsdale, NJ: Erlbaum

Behrens, Heike 2006. The input-output relationship in first language acquisition. Language

and Cognitive Processes, 21 (1/2/3), 2–24.

Li, Hanhong; Fang, Alex Chengyu 2011. Word frequency of the CHILDES corpus: Another perspective of child language features. – The International Computer Archive of Modern and Medieval English (ICAME) Journal 35, 95–116.

MacWhinney, Brian 2000. The CHILDES project: tools for analyzing talk. 3rd edition. Mahwah, NJ: Laurance Erlbaub Associates.

Directive speech acts in child directed speech of children (aged 6-7) acquiring Estonian as a native language, their connection with mother's education and influence to the child vocabulary

Andra Kütt (Tallinn University)

Directives cover speech acts with different pragmatic force and cognitive complexity (Tomasello 2010: 84; Mauri, Sanso 2011: 3). The amount of directives in child directed speech has been considered to have a negative impact to children's speech development (Paavola-Ruotsalainen et al. 2017) and it has also been considered to serve as a predicting factor for child's academic success (Masur, Turner 2001).

Not much attention has been paid to the question how can the amount of directives and their cognitive complexity affect the child's language development. The correlations between socioeconomic factors like mothers' education, cognitive complexity of directives they use, with child's language development have been almost uncovered area in first language study.

The current preliminary research bases on recordings of spontaneous speech of six 6-year old children with their mothers (9 hours). All directive speech acts were coded according to their cognitive complexity (e. g. commands, requests where the addressee is not expressed, e.g. wishes, and the most complex requests as social norms where neither addressee nor the speaker is not explicitly expressed).

Results revealed to the significant correlation between SES factor (e. g. mother's education), the amount of directives used by mother, and child's language development:

The speech of the mothers with higher education included less directives.

In both groups, the correlation between the amount of directives and the size of child's vocabulary is significant: the child who hears more directives has smaller vocabulary and MLU.

Derivational morphology in Finnish child language

Klaus Laalo (Tampere University)

The most important derivational types of Finnish child language will be examined in the presentation. The use of derived nouns, verbs and adjectives in both child speech and child-directed speech are examined using both recordings and diary data. The aim is to give answers to the following questions:

1. Which derivational patterns emerge and are acquired first?
2. What does the early emergence depend on? Does it depend on type or token frequency in the input? On productivity? On transparency of the derivational patterns? On simplicity or shortness of the forms?
3. What is the relation between derivation, compounding and inflection in terms of emergence and productivity?

References

Laalo, K 2011. Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat [The protogrammar and miniparadigms in child language]. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1309. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (The Finnish Literature Society).

Lieko, A 1998: Lapsen kielen uudissanat (Neologisms in child language). Virittäjä 102: 550-570.

Riionheimo, Helka 2002: Havaintoja kahden itäsuomalaisen lapsen morfologisista poikkeamista: uudisjohdokset [Observations from the morphology of two children from Eastern Finland: innovative derivations]. – Virittäjä 106 s. 432–443.

Vänttilä, Sirkka 1998: Suomenkielisten lasten uudisjohdokset ja Clarkin sananmuodostuksen periaatteet [The innovative derivations of Finnish-speaking children and the word-formation principles of Clark]. – Merja Karjalainen (ed.), Kielen ituja. Ajankohtaista lapsenkielen tutkimuksesta [Actual topics about child language research] s. 99–127. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 10. Oulu: Oulun yliopisto.

POSTER: Speech and language therapy in practice and context: Survey results

Virve Vihman (University of Tartu), Reili Argus (Tallinn University), Merit Hallap (University of Tartu), Andra Kütt (Tallinn University)

This provides an overview of results from the first comprehensive, international speech and language therapy (SLT) survey. The survey of SLT practitioners was carried out to investigate SLT decision-making processes and to compare how the needs of children with Developmental Language Disorders are met across Europe. We present selected results from the Estonian sample of respondents in the context of the international results.

The survey was developed by members of the COST programme Action 1406, entitled “Enhancing children's oral language skills across Europe and beyond – A collaboration focusing on interventions for children with difficulties learning their first language”. It was translated simultaneously into each of the relevant languages, and back-translated to ensure maximal comparability.

Questions were presented in four sections, investigating

- the profile of the respondent,
- issues regarding intervention delivery,
- theoretical considerations in decision-making during interventions,
- contexts in which interventions are delivered.

The survey was carried out in 2017, with a total of 5,958 responses across the 34 countries involved. In Estonia, the survey was distributed online through the Estonian Association of Speech Therapists and elicited 43 responses. The poster summarises the results of the Estonian survey and draws some points of comparison with the full survey results, of interest for policy-making and education.

COST Action 1406 has brought together speech and language therapists and researchers of children’s language development and developmental language disorders over the period 2015-2019. The network’s goal was to compare SLT contexts and practices across countries and provide an overview of the evidence base for effectiveness of interventions used in SLT practice.

Konverentsi toetavad:

Eesti Keele Instituut
Haridus- ja Teadusministeerium (Hasartmängumaksu Nõukogu)
Tallinna Ülikool